

**DELIMITACJA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH
POLITYKI REGIONALNEJ
W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM**

Warszawa 2012

Opracowanie/Wydawca

Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie
ul. Solec 22
00-410 Warszawa
tel. (22) 518 49 00
fax. (22) 518 49 49
www.mbpr.pl, e-mail: biuro@mbpr.pl

Dyrektor Biura:

prof. dr hab. Zbigniew Strzelecki

Zastępcy dyrektora:

mgr Bartłomiej Kolipiński
dr inż. arch. Tomasz Sławiński
mgr Elżbieta Sielicka

Redaktor Naczelny

prof. dr hab. Zbigniew Strzelecki

Dyrektor Oddziału Terenowego w Siedlcach

mgr inż. Urszula Gadomska

Wykonano w Oddziale Terenowym w Siedlcach

przez zespół w składzie:

mgr inż. Krystyna Mazur
mgr Monika Kierzkowska
Danuta Aleksandrowicz
Elżbieta Dmowska

Tłumaczenie:

mgr inż. Barbara Dymna

Redakcja techniczna, skład i łamanie

mgr inż. Weronika Makowska

Analizy i Studia

Zeszyt 4(35)/2012

Delimitacja obszarów problemowych polityki regionalnej w województwie mazowieckim

ISSN 1892-6322

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. OBSZAR O NAJNIŻSZYM POZIOMIE ROZWOJU SPOŁECZNO- -GOSPODARCZEGO	5
1.1. Obszary o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego w KSRR	5
1.2. Metoda delimitacji obszaru w województwie mazowieckim	6
1.3. Kapitał ludzki	8
1.4. Wykorzystanie zasobów pracy	13
1.5. Aktywność gospodarcza i inwestycyjna	17
1.6. Dostępność infrastrukturalna	21
1.7. Obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego	25
2. OBSZAR O NAJNIŻSZYM POZIOMIE DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG	27
2.1. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług w KSRR	27
2.2. Metoda delimitacji obszaru w województwie mazowieckim	28
2.3. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – I wersja	30
2.4. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – II wersja	35
2.5. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – III wersja	40
PODSUMOWANIE	44
SŁOWNICZEK SKRÓTÓW	46
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	46
SPIS MAP	47
SPIS TABEL	47
SPIS WYKRESÓW	47
ABSTRACT	48

WSTĘP

W związku z przystąpieniem przez Samorząd Województwa Mazowieckiego do aktualizacji podstawowych dokumentów strategicznych i planistycznych regionu:

- strategii rozwoju, która powinna uwzględnić m.in. cele krajowej strategii rozwoju regionalnego – zgodnie z art. 11 ust. 1d *Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa*,
- planu zagospodarowania przestrzennego, w którym obligatoryjnie uwzględnia się m.in. ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju – na podstawie art. 39 ust. 4 *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*,

zaistniała potrzeba zidentyfikowania i zdelimitowania na szczeblu regionalnym obszarów problemowych, określonych w ww. dokumentach rządowych, czyli obszarów, do których polityka rozwoju społeczno-gospodarczego oraz polityka przestrzenna będą adresowane w szczególny sposób.

Jednym z celów *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)* jest: *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych* (cel 2). Cel ten skierowany jest do obszarów, które charakteryzują się kumulacją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, niekorzystnym położeniem geograficznym względem ośrodków wzrostu i zatrudnienia oraz brakiem perspektyw rozwojowych. Przed obszarami charakteryzującymi się występowaniem ww. problemów KSRR stawia 5 różnych celów rozwojowych:

- 1.1. *Wzmacnianie spójności w układzie krajowym* (cel adresowany do obszarów o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego).
- 1.2. *Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe*.
- 1.3. *Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze*.
- 1.4. *Przewycięzanie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE*.
- 1.5. *Zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności*.

W dokumencie przyjęto zasadę, że *w stosunku do obszarów problemowych, na których planuje się interwencję polityki regionalnej bezpośrednio z poziomu kraju (...) dokonano szczegółowej ich delimitacji, natomiast dla obszarów problemowych, na których działania będą prowadzone na poziomie regionalnym ze wsparciem ze strony ministra rozwoju regionalnego (poprzez realizację ramowych zintegrowanych programów regionalnych) określono przybliżony zasięg występowania zjawiska w ciągu ostatnich trzech lat oraz podstawowe kryteria wyodrębniania tych obszarów – pozostawiając w ten sposób pewną dowolność władzom województw w delimitacji obszarów problemowych, wspieranych z poziomu regionalnego. Opracowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego przewodnik *Aktualizacja strategii rozwoju województw z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych i unijnych* zaleca, aby delimitacja obszarów strategicznej interwencji w województwach odbywała się przy użyciu dostępnych danych i analiz dokonywanych na poziomie regionalnym, z uwzględnieniem rzeczywistej sytuacji występującej w danym regionie.*

W *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)* określone zostały obszary funkcjonalne, które będą przedmiotem planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego na różnych poziomach planistycznych, w tym m.in. obszary funkcjonalne

wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej – odpowiadające obszarom problemowym, zidentyfikowanym w KSRR. Według zapisów *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, szczegółowe zasady delimitacji obszarów funkcjonalnych zostaną opracowane przez zespoły rządowo-samorządowe jako element działań realizacyjnych KPZK.*

Celem niniejszego opracowania jest delimitacja – w oparciu o wskaźniki uwzględniające dysproporcje rozwojowe występujące na Mazowszu – obszarów problemowych województwa mazowieckiego, wymagających interwencji polityki regionalnej, związanej z realizacją celu 2.1. KSRR – *Wzmacnianie spójności w układzie krajowym* oraz celu 2.2. *Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.* Obszary te wyznaczono wyłącznie w oparciu o wytyczne KSRR ze względu na brak zasad delimitacji obszarów funkcjonalnych wskazanych w KPZK.

Opracowanie będzie jednym z materiałów wejściowych do aktualizacji *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego* i *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.*

Podstawę prawną przedmiotowych analiz stanowi art. 38 *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: Organy samorządu województwa sporządzają plan zagospodarowania przestrzennego województwa, prowadzą analizy i studia oraz opracowują koncepcje i programy, odnoszące się do obszarów i problemów zagospodarowania przestrzennego odpowiednio do potrzeb i celów podejmowanych w tym zakresie prac.*

1. OBSZAR O NAJNIŻSZYM POZIOMIE ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO

1.1. Obszary o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego w KSRR

Do obszarów o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego adresowany jest cel 2.1. KSRR – *Wzmacnianie spójności w układzie krajowym.* W KSRR, w opisie tego celu stwierdzono, że *różnice w poziomie rozwoju liczonym w PKB per capita mają dwa zasadnicze wymiary w Polsce:*

- *krajowy – wynikający ze znacznego opóźnienia województw Polski wschodniej wobec reszty kraju i pozostałych regionów UE,*
- *regionalny – wynikający ze zróżnicowania PKB per capita między podregionami w danym województwie, najsilniejszych w województwach: mazowieckim, małopolskim wielkopolskim.*

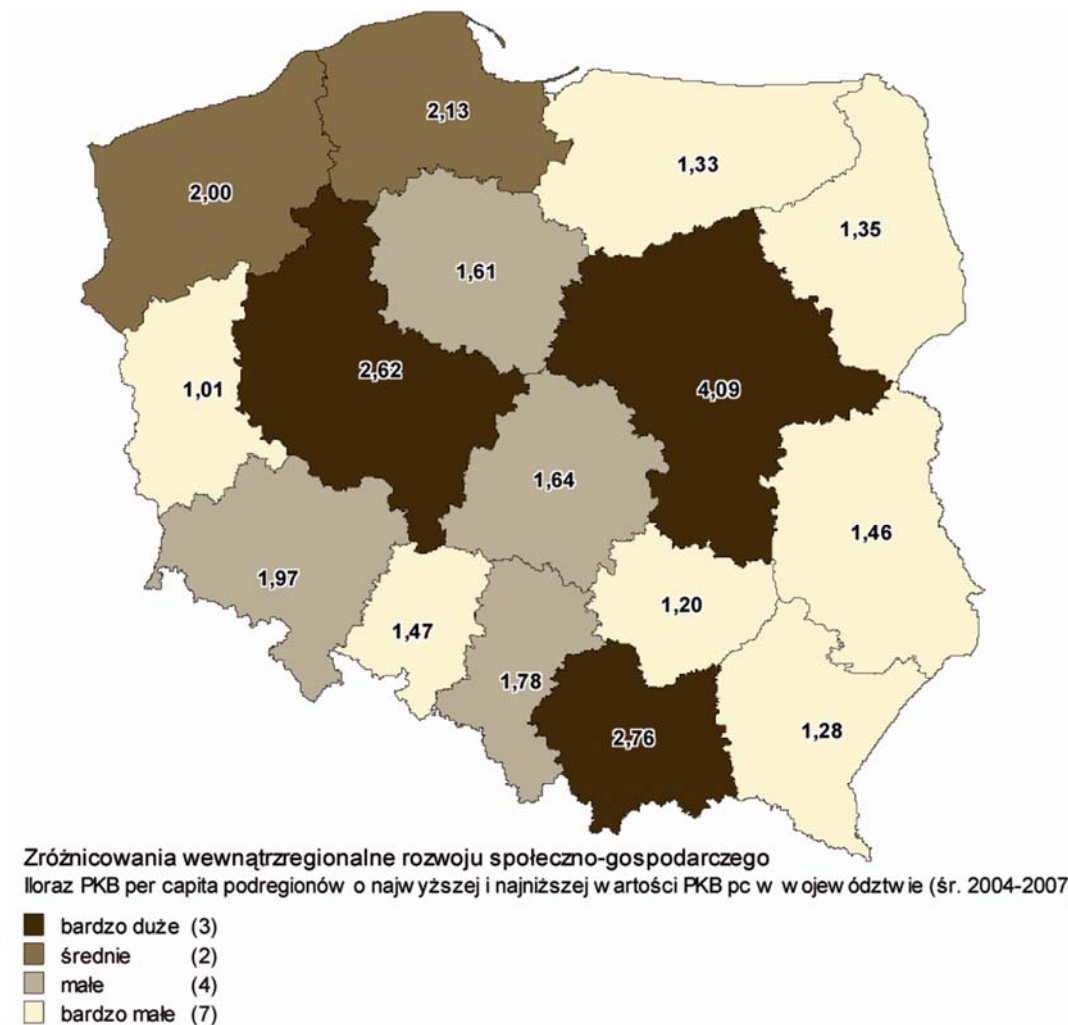
Działania w ramach tego obszaru problemowego polityki regionalnej będą (...) prowadzone:

- *z poziomu krajowego w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia przeznaczanego dla 5 województw o najniższym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego (PKB per capita poniżej 80% średniej krajowej) oraz programów sektorowych odnoszących się m.in. do infrastruktury, edukacji, zasobów ludzkich. Są to województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie.*
- *z poziomu regionalnego w odniesieniu do tych podregionów, których poziom rozwoju znacznie odbiega od średniej krajowej. Wsparcie procesów restrukturyzacyjnych prowadzone powinno być, zgodnie z zasadą subsydiarności, przez władze województw,*

ze względu na znaczne zróżnicowania rodzaju i zakresu problemów, nawet w skali poszczególnych województw.

W KSRR za podstawę delimitacji obszarów problemowych celu 2.1. KSRR wewnątrz regionów przyjęto poziom rozwoju mierzony PKB na 1 mieszkańca w układzie NTS 3. W dokumencie podkreślono, że województwo mazowieckie charakteryzuje się największym w kraju zróżnicowaniem PKB na poziomie podregionów.

Mapa 1. Zróżnicowanie wewnątrzregionalne rozwoju społeczno-gospodarczego

Źródło: *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (Mapa 35)*

1.2. Metoda delimitacji obszaru w województwie mazowieckim

Przyjęto, że podstawą delimitacji obszaru problemowego o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, wymagającego interwencji polityki regionalnej związanej z realizacją celu 2.1. *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie* – analogicznie do zasad delimitacji przyjętych w KSRR – jest aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza, dlatego też oceny poziomu rozwoju dokonano w oparciu o dane statystyczne według stanu na koniec 2010 roku (bądź według najaktualniejszych dostępnych danych). Dla zmiennych wykazujących duże zróżnicowanie w poszczególnych latach (charakteryzujących się m.in. występowaniem wartości przypadkowych) analizę prowadzono w oparciu o dane średnioroczne w latach 2004-2010.

Do analiz przyjęto przede wszystkim następujące wskaźniki:

- wskaźniki monitorowania celu 2., przyjęte w KSRR – wybrane wskaźniki dostępne na poziomie gmin (lub powiatów),
- wskaźniki przyjęte do identyfikacji i delimitacji obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce w toku prac nad KSRR (*Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wnioski z Analiz*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Instytut Badań Strukturalnych, 2009 r.) – wybrane wskaźniki dostępne na poziomie gmin (lub powiatów).

Przy wyborze wskaźników brano pod uwagę następujące ich cechy:

- istotny związek charakteryzowanych przez nie zjawisk z wielkością PKB,
- duża zmienność przestrzenna,
- różna wartość informacyjna,
- dostępność danych.

Wybrane wskaźniki zgrupowano w 4 blokach tematycznych, zawierających po 4 wskaźniki na poziomie gmin lub powiatów:

- kapitał ludzki
 - udział ludności z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata w stosunku do ogółu ludności w tym wieku według NSP 2002,
 - średnioroczne saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010,
 - średnioroczny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010,
 - wskaźnik obciążenia demograficznego w 2010 roku (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym);
- wykorzystanie zasobów pracy
 - liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2010 roku,
 - udział bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w liczbie bezrobotnych ogółem w 2010 roku,
 - przeciętne wynagrodzenie brutto w zł na mieszkańca w 2010 roku,
 - dojazdy do pracy – liczba wyjeżdżających do pracy na 1 osobę przyjeżdżającą w 2006 roku;
- aktywność gospodarcza i inwestycyjna
 - liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2010 roku,
 - dochody budżetów gmin z PIT i CIT w zł na mieszkańca w 2010 roku,
 - średnioroczne wydatki inwestycyjne budżetów gmin w zł na mieszkańca w latach 2004-2010,
 - udział pracujących w rolnictwie w liczbie pracujących ogółem w 2009 roku (według sekcji PKD 2007);
- dostępność infrastrukturalna
 - dostępność Warszawy transportem publicznym (czas podróży z miejscowości gminnych do Warszawy w minutach: autobusem, koleją, Warszawską Koleją Dojazdową) w 2008 roku,
 - gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w km na 100 km² w 2010 roku,
 - liczba komputerów z dostępem szerokopasmowym do Internetu przypadających na 100 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach w 2010 roku,
 - udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w liczbie ludności ogółem w 2010 roku.

Delimitację obszaru problemowego o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego przeprowadzono na poziomie gmin w oparciu o analizę wskaźnikową.

Poszczególnym wskaźnikom, w zależności od ich wartości, przypisano wagi punktowe wynikające z porównania ze średnimi krajowymi (im mniej korzystny wskaźnik, tym więcej punktów). Przyjęto, że wszystkie analizowane wskaźniki mają jednakową rangę.

Dla wskaźników będących stymulantami rozwoju przyznano następujące wagi punktowe:

- wskaźniki wyższe od średniej krajowej – 0 pkt.,
- wskaźniki o mniej niż 25% niższe od średniej krajowej – 1 pkt.,
- wskaźniki od 25 do 50% niższe od średniej krajowej – 2 pkt.,
- wskaźniki o 50% i więcej niższe od średniej krajowej – 3 pkt.

Dla wskaźników będących destymulantami rozwoju przyznano przedstawione poniżej wagi punktowe:

- wskaźniki niższe od średniej krajowej – 0 pkt.,
- wskaźniki o mniej niż 25% wyższe od średniej krajowej – 1 pkt.,
- wskaźniki od 25 do 50% wyższe od średniej krajowej – 2 pkt.,
- wskaźniki o 50% i więcej wyższe od średniej krajowej – 3 pkt.

Dla wskaźników takich, jak: średnioroczne saldo migracji na 1000 ludności, średnioroczny przyrost naturalny na 1000 ludności, dostępność Warszawy transportem publicznym (autobus, kolej, WKD – Warszawska Kolej Dojazdowa), liczba osób wyjeżdżających do pracy na osobę przyjeżdżającą do pracy – wagi punktowe ustalono indywidualnie i opisano w poszczególnych rozdziałach.

W poszczególnych blokach tematycznych sporządzono:

- mapy dla każdego analizowanego wskaźnika (uwzględniające przedstawione wyżej wagi punktowe),
- mapę podsumowującą blok tematyczny, na której w zależności od liczby uzyskanych punktów w bloku, określony został poziom rozwoju (zgodnie z *Tabelą 1*).

Mapa końcowa, przedstawiająca obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, sporządzona została na podstawie sumy punktów z bloków tematycznych (według *Tabeli 1*). Delimitacji dokonano na poziomie powiatów (miasta na prawach powiatu wraz z gminami należącymi do otaczających je powiatów ziemskich potraktowano jako jedną jednostkę – powiat). Za obszar problemowy uznano powiaty, w których ponad połowa gmin charakteryzuje się niskim i bardzo niskim poziomem rozwoju.

Tabela 1. Ocena poziomu rozwoju gmin

Poziom rozwoju gminy	Punktacja	
	w blokach tematycznych	końcowa (suma bloków)
wysoki	0	0-12
średni	1-4	13-24
niski	5-8	25-36
bardzo niski	9-12	37-48

Źródło: opracowanie własne MBPR

1.3. Kapitał ludzki

Ocenę aktywności gospodarczej i inwestycyjnej przeprowadzono w oparciu o następujące wskaźniki:

- udział ludności z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata w stosunku do ogółu ludności w tym wieku, według NSP 2002,
- średnioroczne saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010,

- średnioroczny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010,
- wskaźnik obciążenia demograficznego w 2010 roku (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym).

Informację dotyczącą wysokości ww. wskaźników na Mazowszu i w kraju przedstawia *Tabela 2*. Wynika z niej, że wskaźniki w województwie mazowieckim są korzystniejsze niż przeciętne w kraju. W regionie występują jednak duże dysproporcje wewnętrzne w ich wysokości.

Tabela 2. Wskaźniki do oceny kapitału ludzkiego

Wyszczególnienie	Średnia krajowa	Średnia wojewódzka	Wskaźniki minimalne		Wskaźniki maksymalne	
			wartość	gmina/powiat	wartość	gmina/powiat
Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata w stosunku do ogółu ludności w tym wieku, według NSP 2002.	13,5	18,2	5,1 5,6 5,8	siedlecki płocki ostrołęcki	29,5 21,5 21,5	m.st. Warszawa piaseczyński m. Siedlce
Średnioroczne saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010.	-0,4	2,7	-10,4 -9,6 -9,4 -9,2	Czarnia Dzierzgowo Strachówka Ceranów	45,3 42,2 37,3 26,1	Jabłonna Słupno Lesznowola Ząbki
Średnioroczny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010.	0,4	0,5	-9,5 -9,4 -8,9	Chotcza Ceranów Sterdyń	8,1 7,9 7,0	Ząbki m. Garwolin Jabłonna
Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2010 roku (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym).	26,2	28,0	14,9 16,3 16,3 16,4	Myszyniec Głinojeck Jabłonna Skaryszew	49,8 44,8 44,6 43,8	Nur Kosów Lacki Sterdyń Ceranów

Źródło: wyliczenia MBPR na podstawie BDL

Udział osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata w stosunku do ogółu ludności w tym wieku, według NSP 2002

Z powodu braku aktualniejszych informacji dotyczących liczby ludności z wykształceniem wyższym, w niniejszym opracowaniu posłużono się danymi pochodzącymi z NSP 2002. Od spisu minęło już 10 lat i niewątpliwie zaszły w tym czasie duże zmiany w poziomie wykształcenia ludności. Biorąc jednak pod uwagę duży odpływ z podregionów peryferyjnych ludzi młodych i wykształconych, można przyjąć, że dysproporcje w poziomie wykształcenia pomiędzy obszarem centralnym a obszarami peryferyjnymi w dalszym ciągu pogłębiają się. W 2002 roku na Mazowszu udział ludności z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata wynosił 18,2% (w kraju 13,5%). Wartości wyższe od średniej krajowej osiągnęła Warszawa (o blisko 30%) i pobliskie powiaty (otwocki, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, grodziski i legionowski) oraz miasta na prawach powiatu (*Mapa 2A*). Korzystniejsze niż przeciętnie w kraju wskaźniki na tych obszarach wynikają przede wszystkim z lokalizacji zakładów przemysłowych, urzędów administracji publicznej i instytucji otoczenia biznesu. Duży wpływ na tę sytuację ma również rozwój sektora B+R+W oraz koncentracja w miastach na prawach powiatu (przede wszystkim w Warszawie) uczelni wyższych

(technicznych, zawodowych, uniwersytetów, akademii lub innych szkół wyższych). Młodzież pochodząca z obszarów peryferyjnych, podejmująca naukę w tych szkołach, bardzo rzadko po ukończeniu nauki wraca w rodzinne strony, tym samym nie wpływa na podniesienie poziomu wykształcenia na tych obszarach. Najmniejszym udziałem ludności z wykształceniem wyższym charakteryzowały się powiaty: siedlecki, ostrołęcki, płocki, węgrowski, białobrzegi i żuromiński, w których wskaźnik był niższy niż w kraju o 50% i więcej.

Średnioroczne saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010

W latach 2004-2010 średnioroczne saldo migracji na 1000 ludności w województwie mazowieckim kształtowało się na poziomie +2,7 (w kraju -0,4). W przypadku tego wskaźnika, zgodnie z ustaleniami zawartymi w rozdziale 1, zastosowano indywidualną punktację:

- 0 pkt. – dodatnie saldo migracji,
- 1 pkt – saldo migracji od 0 do -3,0,
- 2 pkt. – saldo migracji od -3,1 do -6,0,
- 3 pkt. – saldo migracji od -6,1 do -10,4.

Analiza danych statystycznych na poziomie gmin wykazała, że istnieje silna korelacja pomiędzy wysokością wskaźników a położeniem gmin w stosunku do Warszawy i byłych miast wojewódzkich (*Mapa 2B*). Dodatnie saldo migracji osiągnęło ponad 38% gmin województwa. Są to: Warszawa oraz większość gmin należących do podregionów: warszawskiego wschodniego i warszawskiego zachodniego. Poza centrum Mazowsza wskaźniki takie osiągnęły gminy położone wokół miast na prawach powiatu, w których widoczna jest tendencja przesiedlania się ludności z tych miast do pobliskich miejscowości. Ujemnym saldem migracji (od -3 do -10,4) charakteryzowało się około 34% gmin. Przewagę gmin o takich wskaźnikach odnotowano w podregionach: ostrołęcko-siedleckim (z wyjątkiem znacznej liczby gmin w powiatach: siedleckim, ostrołęckim, wyszkowskim i pułuskim) oraz północno-zachodniej części województwa (głównie w powiatach żuromińskim i sierpeckim). W podregionie radomskim tylko w powiecie przysuskim większość gmin charakteryzowała się takim saldem migracji.

Średnioroczny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010

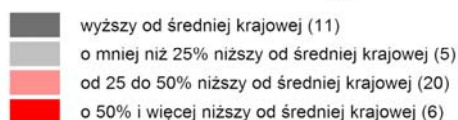
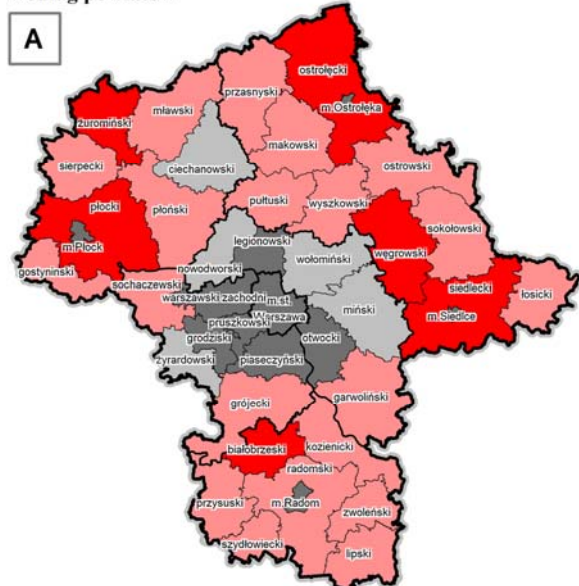
W latach 2004-2010 średnioroczny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w województwie mazowieckim kształtował się na poziomie + 0,5 (w kraju + 0,5). Przy ocenie zjawiska zastosowano następującą punktację:

- 0 pkt. – dodatni przyrost naturalny,
- 1 pkt – przyrost naturalny od 0 do -1,
- 2 pkt. – przyrost naturalny od -1,1 do -3,
- 3 pkt. – przyrost naturalny od -3,1 do -9,5.

Wskaźnik ten wykazuje duże zróżnicowanie w przekroju gmin (*Mapa 2C*). O ile w przypadku salda migracji wyraźnie zaznacza się różnica pomiędzy centrum województwa i obszarami wokół miast na prawach powiatu (dodatnie saldo migracji) a pozostałym obszarem województwa, to w przypadku przyrostu naturalnego nie zaobserwowano aż tak dużych prawidłowości. W województwie mazowieckim dodatni średnioroczny przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2004-2010 osiągnęło około 45% gmin. Koncentrowały się one w pasie środkowym województwa (od powiatu radomskiego na południu po powiaty: ostrołęcki i przasnyski na północy) oraz stanowiły w miarę zwarte obszary w powiatach płockim i siedleckim. Ujemny przyrost naturalny odnotowano głównie na obrzeżach województwa, przede wszystkim w jego części wschodniej (powiaty: sokołowski, łosicki, węgrowski) i południowej (powiaty: lipski, zwoleniński, przysuski).

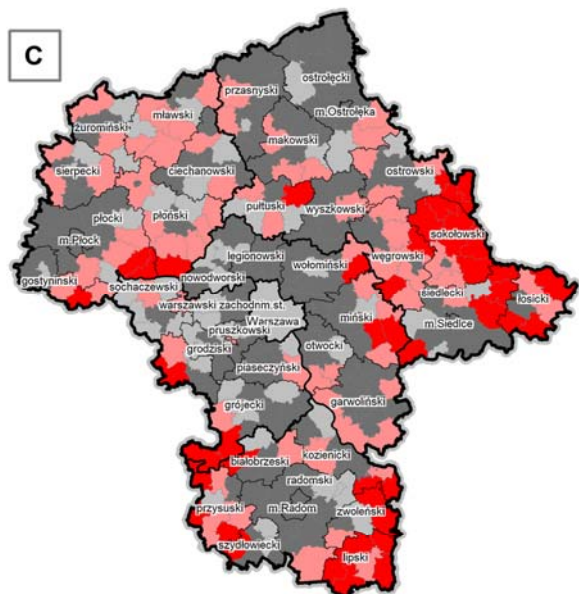
Mapa 2 (A, B, C, D). Kapitał ludzki

Udział ludności z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25-64 lata w liczbie ludności w tym wieku (NSP 2002) według powiatów

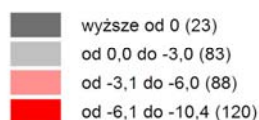
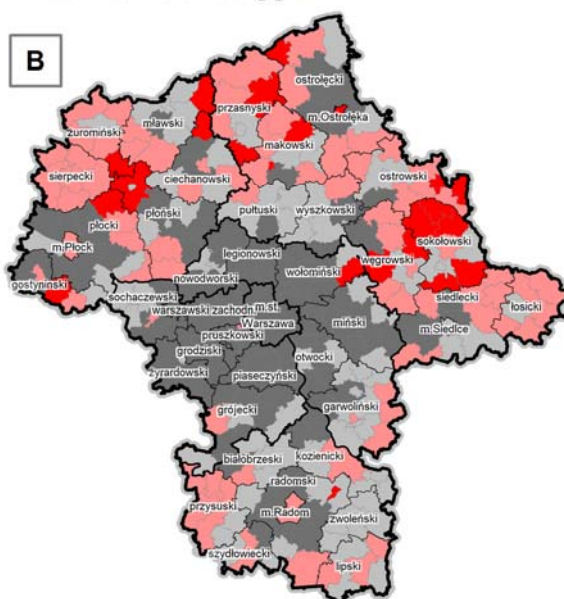
Średnia krajowa: 13,5

Średnioroczny przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010 według gmin

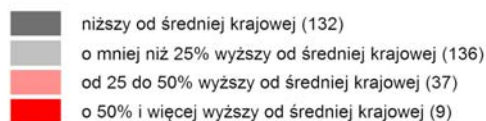
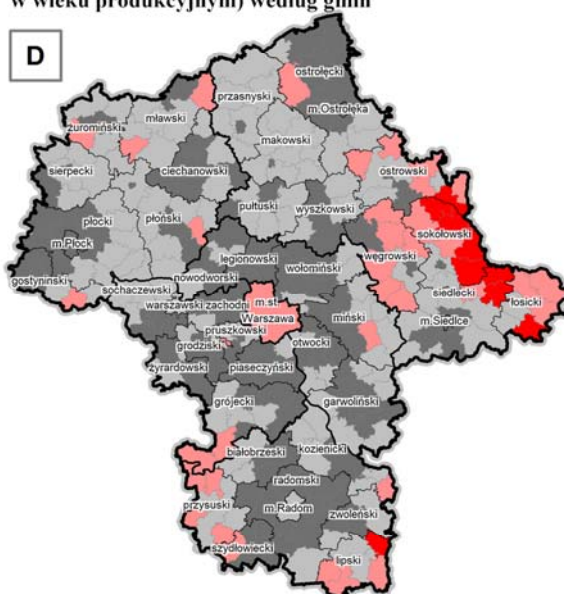
Średnia krajowa: 0,4

Średnioroczne saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010 według gmin

Średnia krajowa: -0,4

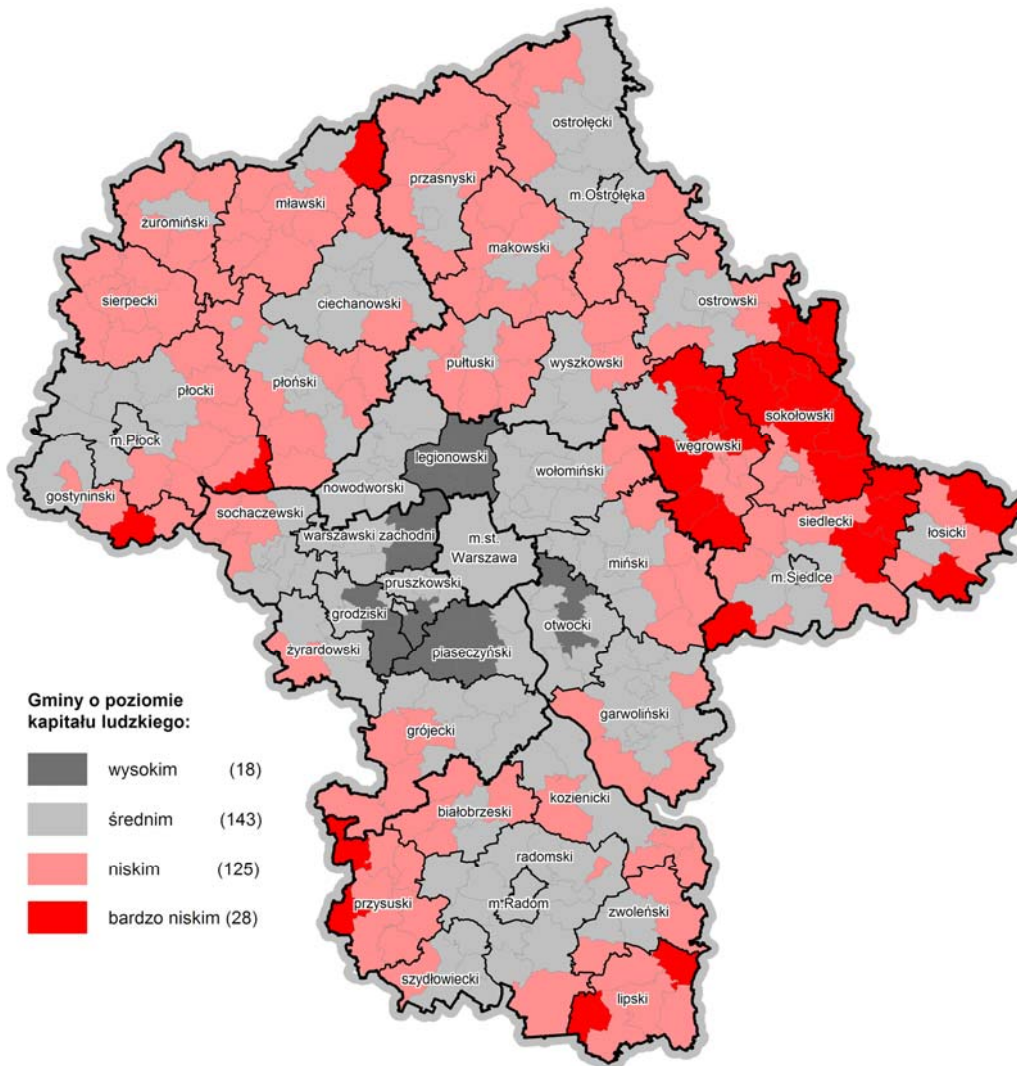
Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2010 r. (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) według gmin

Średnia krajowa: 26,2

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Mapa 3. Poziom kapitału ludzkiego

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Wskaźnik obciążenia demograficznego w 2010 roku (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)

Postępujący proces starzenia ludności w województwie mazowieckim, którego szczególne nasilenie można zaobserwować w Warszawie i na obszarach peryferyjnych regionu, pociąga za sobą skutki ekonomiczne w postaci większych wydatków, m.in. na zabezpieczenie emerytalne i opiekę medyczną. Problem ten obrazuje wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). W 2010 roku wskaźnik ten w województwie mazowieckim (28) był wyższy niż przeciętny w kraju (26,2). Gminy charakteryzujące się wskaźnikami niższymi niż przeciętny w kraju stanowiły około 42% wszystkich gmin (*Mapa 2D*). Generalnie najkorzystniejsza sytuacja występowała w podregionach: warszawskim zachodnim i warszawskim wschodnim oraz w byłych miastach wojewódzkich (z wyjątkiem Radomia) i ich otoczeniu. Niekorzystne wskaźniki osiągnęły głównie gminy położone we wschodniej części województwa (powiaty: łosicki, sokołowski, węgrowski, znaczna część ostrowskiego i siedleckiego) oraz na obrzeżach podregionu radomskiego.

Poziom kapitału ludzkiego

Kapitał ludzki został oceniony na podstawie sumy punktów uzyskanych za wskaźniki opisane w podrozdziale 1.3. Wysoki poziom kapitału ludzkiego odnotowano tylko w 18 gminach, które są położone głównie w powiatach: legionowskim, warszawskim zachodnim i piaseczyńskim. Generalnie najlepsza sytuacja (wysoki i średni poziom) odnotowana została w gminach położonych w podregionach: m. Warszawa, warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim oraz byłych miastach wojewódzkich i gminach zlokalizowanych w ich otoczeniu, z wyjątkiem okolic Siedlec, gdzie wysokie wskaźniki odnotowano tylko w 3 gminach położonych w sąsiedztwie tego miasta (*Mapa 3*). Niskim i bardzo niskim poziomem kapitału ludzkiego (ok. 50% wszystkich gmin) charakteryzowały się gminy z obszarów peryferyjnych województwa, leżące z dala od większych ośrodków miejskich. Największy kompleks tych gmin znajduje się w południowej części podregionu ostrołęcko-siedleckiego (powiaty: sokołowski, węgrowski, siedlecki, łosicki i ostrowski).

1.4. Wykorzystanie zasobów pracy

Analizę wykorzystania zasobów pracy wykonano na podstawie następujących wskaźników:

- liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2010 roku,
- udział bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w liczbie bezrobotnych ogółem w 2010 roku,
- przeciętne wynagrodzenie brutto w zł na mieszkańca w 2010 roku,
- dojazdy do pracy – liczba wyjeżdżających do pracy na osobę przyjeżdżającą w 2006 roku.

Wskaźniki te, a w szczególności przeciętne wynagrodzenie brutto w 2010 roku w województwie mazowieckim, były korzystniejsze niż w kraju. Dużo większe zróżnicowanie odnotowano w skali województwa (*Tabela 3*).

Tabela 3. Wskaźniki do oceny wykorzystania zasobów pracy

Wyszczególnienie	Średnia krajowa	Średnia wojewódzka	Wskaźniki minimalne		Wskaźniki maksymalne	
			wartość	gmina/ powiat	wartość	gmina/ powiat
Liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2010 roku.	7,9	7,1	2,3 3,0 3,1 3,2	Podkowa Leśna Sulejówek Raszyn Nadarzyn	28,4 26,3 26,2 25,9	Gielniów Borkowice Mirów Chlewiska
Udział bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w liczbie bezrobotnych ogółem w 2010 roku.	21,9	19,9	8,9 12,4 14,2	m.st. Warszawa pruszkowski warszawski zach.	34,0 33,5 32,4	sokołowski siedlecki ostrołęcki
Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł na mieszkańca w 2010 roku.	3435	4280	2410 2574 2620	mławski radomski siedlecki	4694 4273 4133	m.st. Warszawa pruszkowski m. Płock
Dojazdy do pracy – liczba wyjeżdżających do pracy na osobę przyjeżdżającą w 2006 roku.			0,1 0,2 0,3 0,3 0,3	m.st. Warszawa Łyse m. Sokołów Podl. m. Płock Piaseczno	89,0 44,7 22,8 20,3	Szulborze Wielkie Lutocin Małkinia Górna Miastków Kościelny

Źródło: wyliczenia MBPR na podstawie BDL

Liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2010 roku

W województwie mazowieckim w 2010 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 7,1 bezrobotnych. Wskaźnik ten był niższy niż przeciętny w kraju (7,9), co może wskazywać, że pod względem bezrobocia sytuacja na Mazowszu jest względnie dobra. Analiza danych statystycznych wykazała, że zadowalające wyniki osiągnęły głównie gminy w pasie środkowego Mazowsza, od powiatów sokołowskiego i siedleckiego na wschodzie po powiaty: sochaczewski, żyrardowski i grójecki na zachodzie, w których analizowany wskaźnik był niższy niż w Polsce (*Mapa 4A*). Stanowiły one około 42% gmin Mazowsza. Szczególnie niekorzystną sytuację odnotowano w podregionie radomskim, w zachodniej części ciechanowsko-płockiego i północnej części ostrołęcko-siedleckiego. Największe bezrobocie wystąpiło w m. Radomiu i w powiatach: radomskim, szydłowieckim, przysuskim i żuromińskim, gdzie we wszystkich gminach odnotowano wskaźniki o 50% i więcej wyższe od średniej krajowej. Przewagę gmin o takich wskaźnikach odnotowano również w powiatach: ostrołęckim, makowskim, pułtuskim i zwoleńskim.

Udział bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w liczbie bezrobotnych ogółem w 2010 roku

Bezrobocie ludzi młodych stanowi obecnie jeden z ważnych problemów, gdyż w przyszłości może wywoływać negatywne zmiany społeczne, gospodarcze i demograficzne. Problem ten dotyczy także województwa mazowieckiego. W 2010 roku ludzie młodzi (24 lata i mniej) stanowili na Mazowszu około 20% ogółu bezrobotnych (w kraju ok. 22%). W przekroju województwa najkorzystniejszymi wskaźnikami charakteryzowała się Warszawa i powiaty położone w jej otoczeniu, a także pozostałe miasta na prawach powiatu. Dobra sytuacja wystąpiła w powiatach: przysuskim i szydłowieckim oraz w powiecie sierpeckim. Najwyższym odsetkiem bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej charakteryzował się podregion ostrołęcko-siedlecki, gdzie w większości powiatów wskaźnik był o 25-50% wyższy od średniej krajowej, a w powiatach siedleckim i sokołowskim o ponad 50%. Na pozostałym obszarze niekorzystne wskaźniki odnotowano w powiatach: zwoleńskim, lipskim i białobrzeskim (*Mapa 4B*).

Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł na mieszkańca w 2010 roku

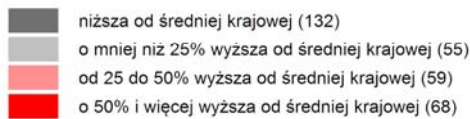
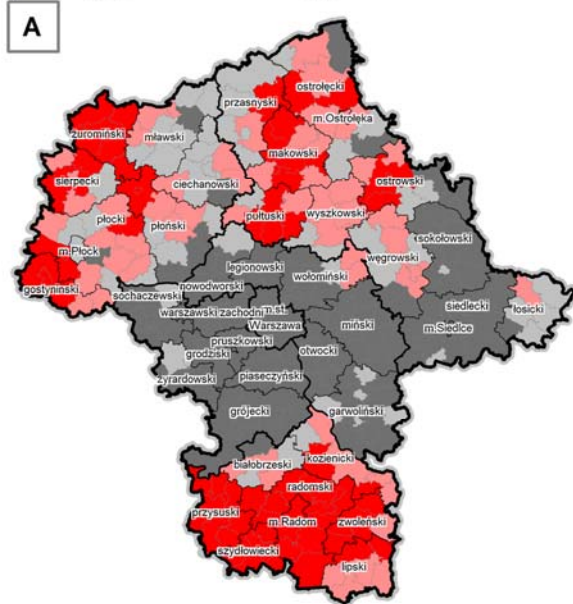
W 2010 roku przeciętne wynagrodzenie brutto na mieszkańca w województwie mazowieckim kształtowało się na poziomie 4280 zł i było o prawie 25% wyższe niż przeciętne w kraju. Na Mazowszu najwyższy wskaźnik, wyższy niż przeciętny w kraju, odnotowano w m.st. Warszawie, m. Płocku i w powiatach: pruszkowskim, kozienickim, nowodworskim, warszawskim zachodnim, piaseczyńskim i grodziskim. Wynagrodzenia w tych powiatach, a głównie w Warszawie, miały zasadniczy wpływ na przeciętny wskaźnik w województwie mazowieckim. W większości powiatów wynagrodzenia były jednak niższe niż średnie w Polsce. Najniższym (o ponad 25% niższym niż przeciętne w kraju) charakteryzowały się 2 powiaty: mławski i radomski (*Mapa 4C*).

Dojazdy do pracy – liczba wyjeżdżających do pracy na osobę przyjeżdżającą w 2006 roku

Do czynników mających zasadniczy wpływ na dojazdy do pracy należy przede wszystkim rozmieszczenie zakładów pracy oraz korzystne połączenia komunikacyjne. Duże znaczenie ma również wysokość wynagrodzeń oraz posiadanie własnych środków transportu. Aktualnie dostępne wyniki badań statystycznych dotyczą dojazdów do pracy za 2006 rok. Niewątpliwie w latach 2006-2010 miały miejsce zmiany w tym zakresie, ale na pewno nie

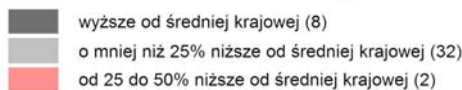
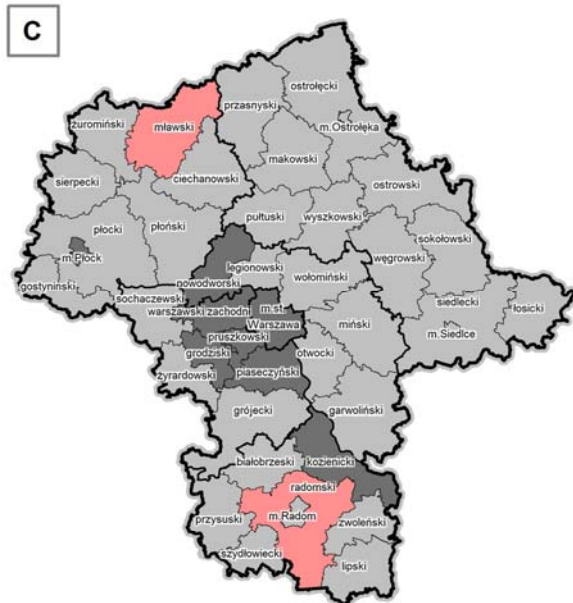
Mapa 4 (A, B, C, D). Wykorzystanie zasobów pracy

Liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2010 r. według gmin

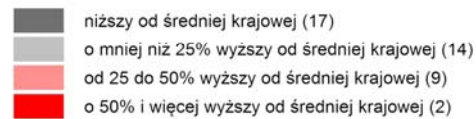
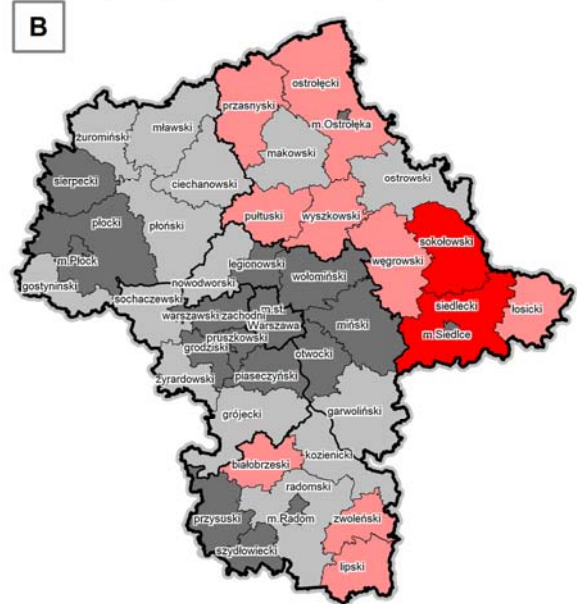
Średnia krajowa: 7,9

Przeciętne wynagrodzenie brutto w zł na mieszkańca w 2010 r. według powiatów

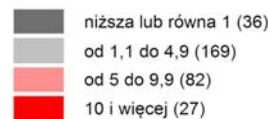
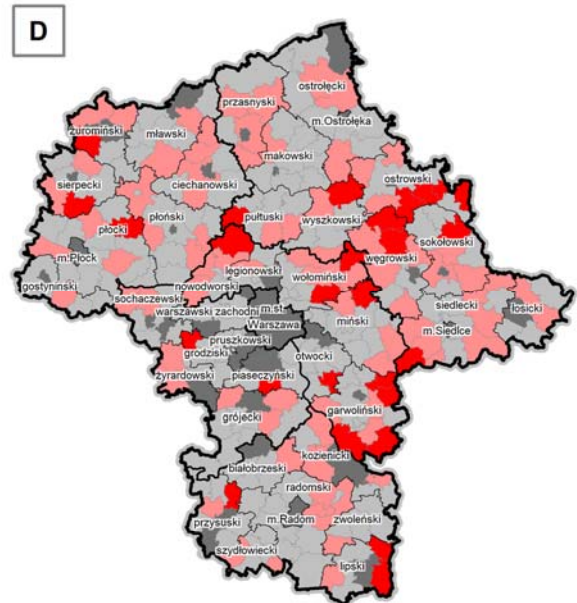
Średnia krajowa: 3435

Udział bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w liczbie bezrobotnych ogółem w 2010 r. według powiatów

Średnia krajowa: 21,9

Dojazdy do pracy - liczba wyjeżdżających do pracy na osobę przyjeżdżającą w 2006 r. według gmin

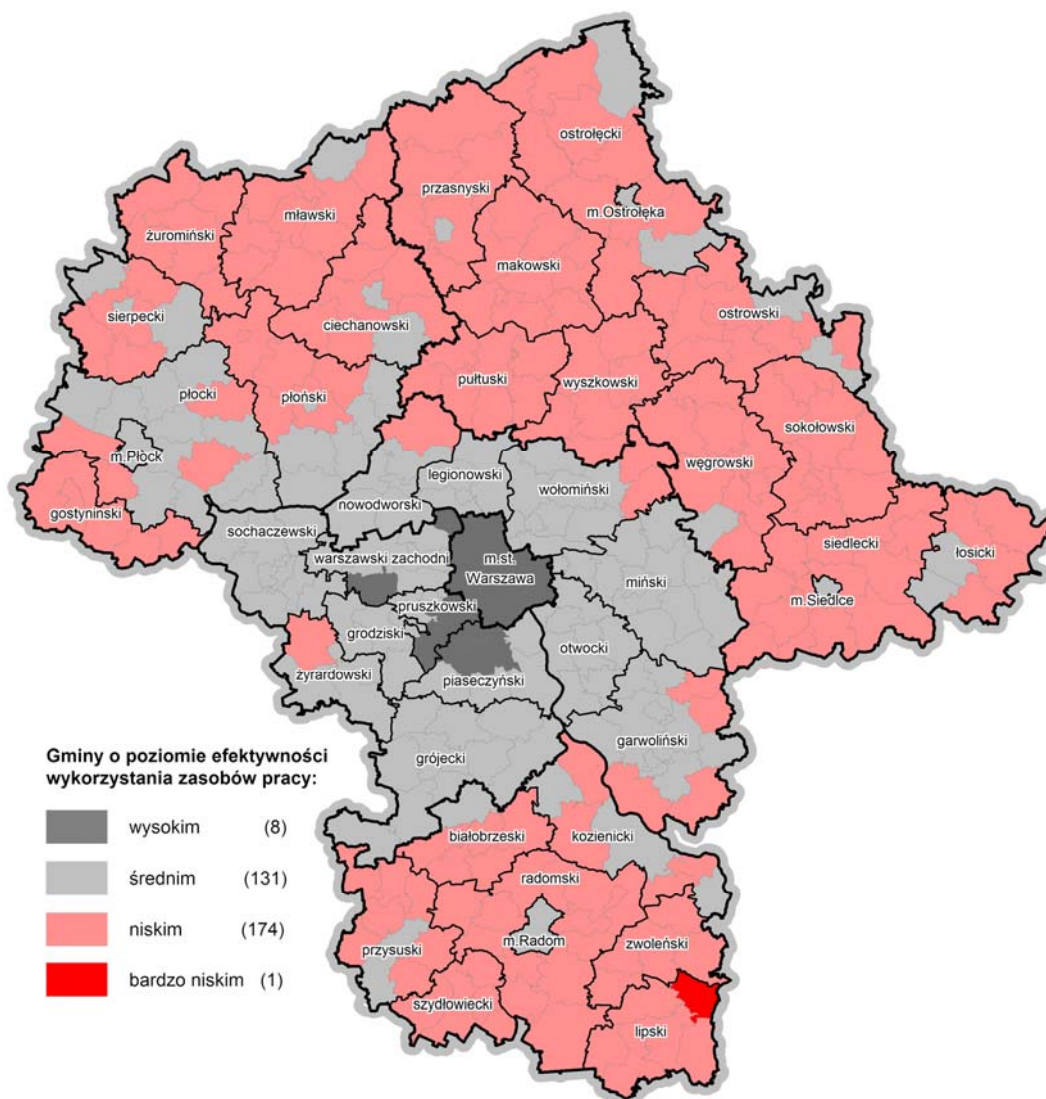
Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

wpłynęły one na zachwianie prawidłowości, jakie zarysowały się w 2006 roku. Oceny tych tendencji dokonano na podstawie liczby wyjeżdżających do pracy na osobę przyjeżdżającą. Ze względu na brak możliwości odniesienia wskaźników dla gmin do średniej krajowej, do oceny zjawiska przyjęto indywidualne przedziały i zastosowano następującą punktację:

- 0 pkt. – liczba osób wyjeżdżających jest równa lub niższa od liczby osób przyjeżdżających,
- 1 pkt – liczba osób wyjeżdżających na osobę przyjeżdżającą wynosi od 1,1 do 4,9,
- 2 pkt. – liczba osób wyjeżdżających na osobę przyjeżdżającą wynosi od 5,0 do 9,9,
- 3 pkt. – liczba osób wyjeżdżających na osobę przyjeżdżającą wynosi 10 i więcej.

Stwierdzono, że przewaga ludności przyjeżdżającej do pracy nad wyjeżdżającą (wskaźnik poniżej 1) miała miejsce w 10,5% gmin. Należą do nich: Warszawa, byłe miasta wojewódzkie, miasta powiatowe oraz niewiele gmin położonych w okolicach tych miast. Jest to związane z lokalizacją na tych terenach dużej liczby podmiotów gospodarczych, dających zatrudnienie zarówno mieszkańcom tych obszarów, jak i ludności z pobliskich miejscowości. Najgorsza sytuacja (przewaga gmin o wskaźniku 5 i więcej osób) występowała w powiatach: wołomińskim, węgrowskim, ostrowskim, siedleckim, przasnyskim i nowodworskim (*Mapa 4D*).

Mapa 5. Poziom efektywności wykorzystania zasobów pracy

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Poziom wykorzystania zasobów pracy

Na podstawie liczby punktów, uzyskanych za wskaźniki przeanalizowane w podrozdziale 1.4, w województwie mazowieckim wyodrębniono obszary o różnym poziomie wykorzystania zasobów pracy (Mapa 5). Wysokim poziomem wykorzystania zasobów pracy wyróżniała się jedynie Warszawa oraz zwarty kompleks gmin położonych na południowy zachód od stolicy (Raszyn, Lesznowola, Piaseczno, Nadarzyn, Michałowice), a także Łomianki i Błonie. Stosunkowo dobra sytuacja (średni poziom) miała miejsce w podregionach: warszawskim zachodnim, warszawskim wschodnim oraz znacznej części powiatów płockiego i płońskiego. Na pozostałym obszarze gminy o wysokim poziomie rozwoju należały do wyjątków, były to głównie miasta na prawach powiatu i nieliczne gminy. Gminy o niskim i bardzo niskim poziomie wykorzystania zasobów pracy stanowiły około 56% wszystkich gmin i położone były w podregionach: radomskim, ostrołęcko-siedleckim oraz ciechanowsko-płockim (głównie część ciechanowska).

1.5. Aktywność gospodarcza i inwestycyjna

Ocenę aktywności gospodarczej i inwestycyjnej przeprowadzono w oparciu o następujące wskaźniki:

- liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2010 roku,
- dochody budżetów gmin z PIT i CIT w zł na mieszkańca w 2010 roku,
- średnioroczne wydatki inwestycyjne budżetów gmin w zł na mieszkańca w latach 2004-2010,
- udział pracujących w rolnictwie w liczbie pracujących ogółem w 2009 roku (według sekcji PKD 2007).

Wskaźniki te na Mazowszu są znacznie korzystniejsze niż w Polsce. W skali województwa wykazują one bardzo duże zróżnicowanie (wskaźniki maksymalne są kilka, a nawet kilkudziesięciokrotnie wyższe od minimalnych – Tabela 4).

Tabela 4. Wskaźniki do oceny aktywności gospodarczej i inwestycyjnej

Wyszczególnienie	Średnia krajowa	Średnia wojewódzka	Wskaźniki minimalne		Wskaźniki maksymalne	
			wartość	gmina/powiat	wartość	gmina/powiat
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2010 roku.	102,4	129,9	32,4 33,5 33,6	Raciąż Baranowo Przytęk	229,8 220,9 220,0	Lesznowola Podkowa Leśna Raszyn
Dochody budżetów gmin z PIT i CIT w zł na mieszkańca w 2010 roku.	661	1178	85 108 111	Tczów Stary Lubotyń Potworów	2586 2523 2267	Konstancin-Jez. Podkowa Leśna m.st. Warszawa
Średnioroczne wydatki inwestycyjne budżetów gmin w zł na mieszkańca w latach 2004-2010.	556	719	162 206 222	Poświętne Wierzbica Płoniawy-Bramura	2109 2067 1576	Nadarzyn Słupno Lesznowola
Udział pracujących w rolnictwie w liczbie pracujących ogółem w 2009 roku (według sekcji PKD 2007).	20,0	18,2	0,4 1,3 1,7 2,3 2,4 4,5	m.st. Warszawa m. Płock m. Radom m. Ostrołęka m. Siedlce pruszkowski	74,6 72,5 69,6 69,1 68,2 67,9	ostrołęcki lipski zwoleński przysuski siedlecki łosicki

Źródło: wyliczenia MBPR na podstawie BDL

Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2010 roku

W 2010 roku w województwie mazowieckim działalność prowadziło 681 tys. podmiotów gospodarczych (17,4% podmiotów zarejestrowanych w kraju). Przeprowadzona (na poziomie NTS 5) analiza wykazała, że liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w około 18% gmin województwa była wyższa niż średnia w kraju (102,4). Gminy te położone są głównie w centrum Mazowsza (Warszawa i jej okolice). Na pozostałych obszarach wskaźnikami takimi charakteryzowały się tylko nieliczne miasta powiatowe (*Mapa 6A*). Niepokojącym zjawiskiem było osiągnięcie przez około 1/3 gmin wskaźników o 50% i więcej niższych od średniej krajowej. Miało ono miejsce na obszarach peryferyjnych, z dala od większych miast (powiaty: mławski, ciechanowski, sierpecki, ostrołęcki, sokołowski, siedlecki, węgrowski i zwoleński).

Dochody budżetów gmin z PIT i CIT w zł na mieszkańca w 2010 roku

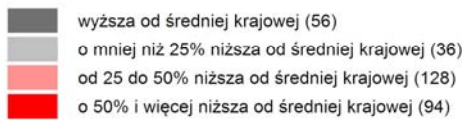
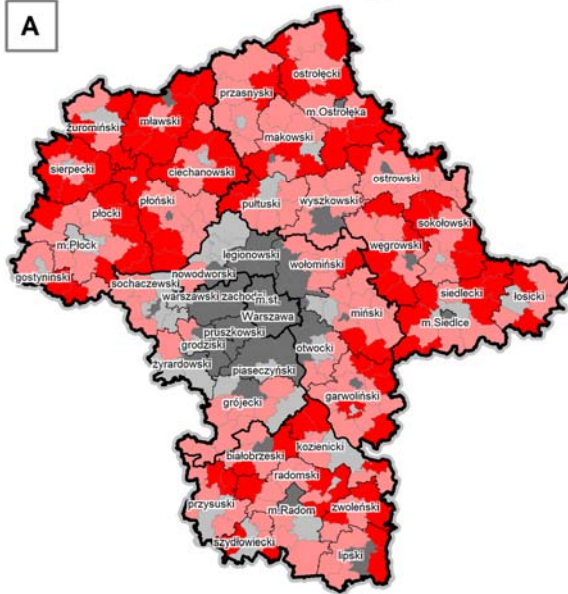
W 2010 roku w województwie mazowieckim dochody z PIT i CIT stanowiły 24,5% dochodów uzyskanych z tych podatków w Polsce, co w porównaniu do udziału Mazowsza w liczbie podmiotów gospodarczych (17,4%) świadczy o wielkości i wysokiej rentowności mazowieckich firm. Na wskaźnik ten zdecydowanie wpłynęły podatki z centralnego Mazowsza, gdzie funkcjonuje większość znaczących przedsiębiorstw. Odsetek gmin, które osiągnęły dochody z PIT i CIT w przeliczeniu na mieszkańca wyższe od średniej krajowej – 661 zł (podobnie jak w przypadku liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców), był bardzo niski i wynosił zaledwie 16%. Dochody takie odnotowano w aglomeracji warszawskiej, miastach na prawach powiatu (Radomiu, Ostrołęce, Siedlcach, Płocku) oraz nielicznych miastach powiatowych. Wskaźnik niższy niż w kraju o ponad 50% stwierdzono aż w około 61% gmin. Są one położone głównie w podregionach peryferyjnych: ciechanowsko-płockim, ostrołęcko-siedleckim i radomskim oraz w znacznej części podregionu warszawskiego wschodniego. W 10 gminach zlokalizowanych w powiatach: żuromińskim (Lutocin), ostrowskim (Andrzejewo, Stary Lubotyń), łosickim (Stara Kornica, Huszlew), białobrzeskim (Radzanów), przysuskim (Klów, Potworów) i zwoleńskim (Kazanów, Tczów) wskaźnik ten był niższy niż w kraju aż o ponad 80% (*Mapa 6B*).

Średnioroczne wydatki inwestycyjne budżetów gmin w zł na mieszkańca w latach 2004-2010

W 2010 roku gminy Mazowsza na inwestycje wydatkowały 7 mld zł, co stanowiło 22% środków przeznaczonych na inwestycje w skali kraju. Możliwość uzyskania środków unijnych na finansowanie inwestycji stworzyła szansę na realizację wielu inwestycji również gminom charakteryzującym się niskimi dochodami. Oprócz dochodów własnych gmin, czynnikami decydującymi o wysokości wydatków inwestycyjnych było zaangażowanie samorządów terytorialnych oraz przykłady aktywności i przedsiębiorczości gmin sąsiadujących. W latach 2004-2010 wyższymi średniorocznymi wydatkami na osobę od średniej krajowej (556 zł) charakteryzowało się 34% gmin, a więc około 2-krotnie więcej niż w przypadku podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców i dochodów PIT i CIT na mieszkańca. Wśród nich szczególnie wyróżniały się: Nadarzyn (powiat przuski) i Słupno (powiat płocki), w których ww. wskaźnik osiągnął wartości najwyższe (ponad 2000 zł). Gminy o wskaźnikach wyższych od średniej krajowej tworzą w województwie w miarę zwarte obszary. Największe z nich to aglomeracja warszawska oraz pasy gmin położonych z dala od dróg krajowych (niekiedy również wojewódzkich), co mogłoby wskazywać na wydatkowanie dużej puli środków na budowę dróg powiatowych i gminnych na tych terenach (*Mapa 6C*). Najwięcej gmin (36%) charakteryzowało się wskaźnikami niższymi o mniej niż 25% od średniej krajowej.

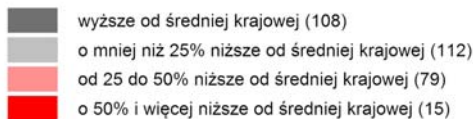
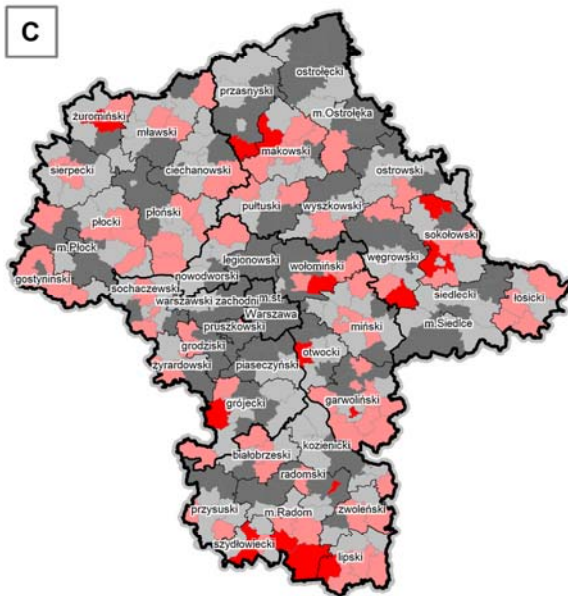
Mapa 6 (A, B, C, D). Aktywność gospodarcza i inwestycyjna

Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2010 r. według gmin

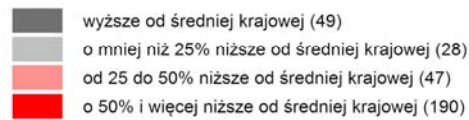
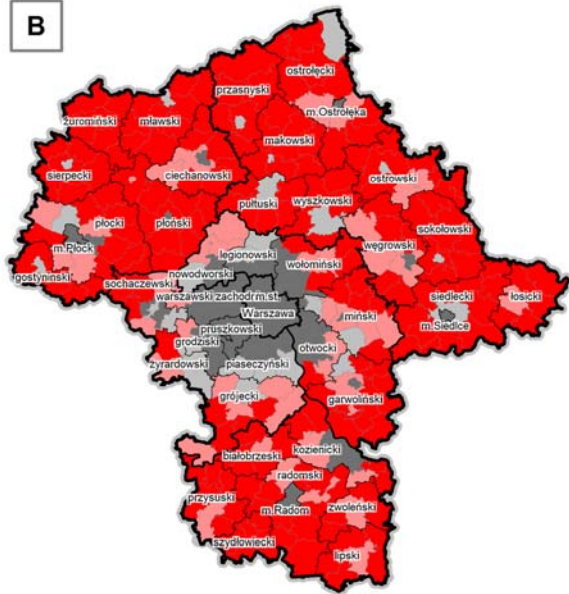
Średnia krajowa: 102,4

Średnioroczne wydatki inwestycyjne budżetów gmin w zł na mieszkańca w latach 2004-2010

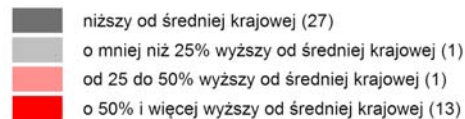
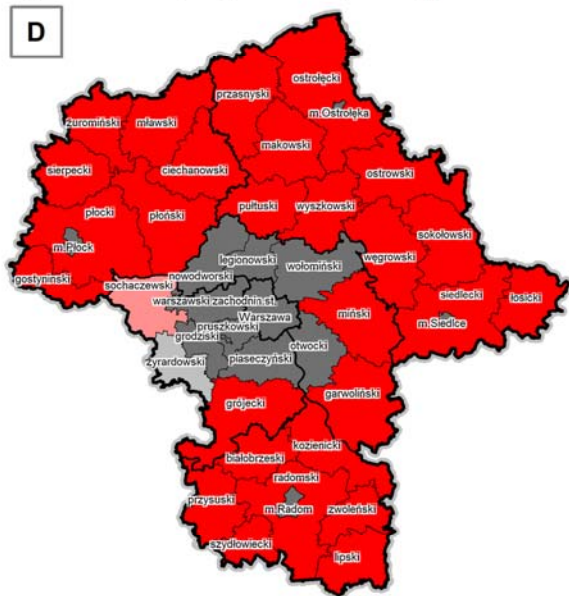
Średnia krajowa: 556

Dochody budżetów gmin z PIT i CIT w zł na mieszkańca w 2010 r.

Średnia krajowa: 661

Udział pracujących w rolnictwie w liczbie pracujących ogółem w 2009 r. (sekcje PKD 2007) według powiatów

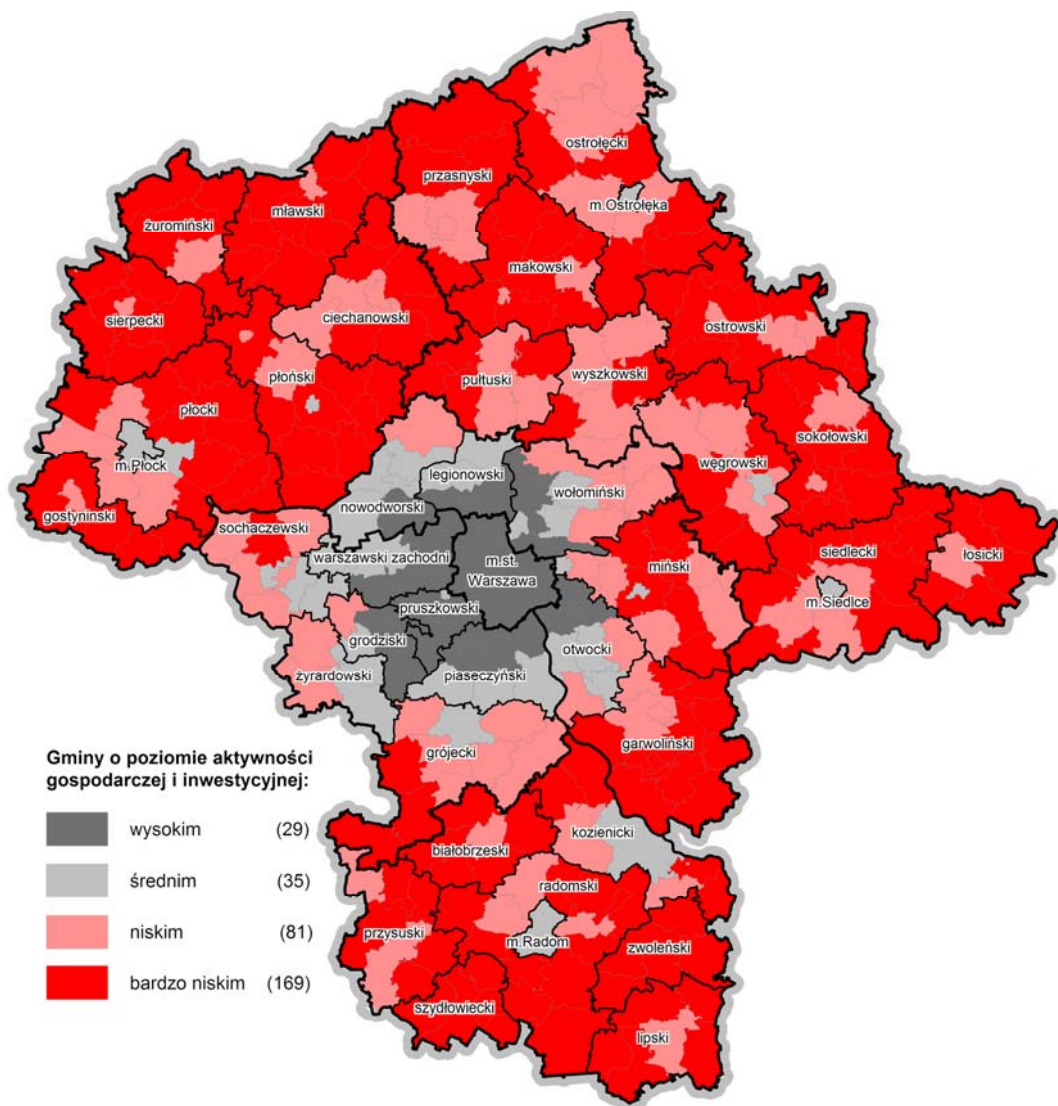
Średnia krajowa: 20

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Udział pracujących w rolnictwie w liczbie pracujących ogółem w 2009 roku (według sekcji PKD 2007)

Jest powszechnie uznane, że rozwojowi gospodarstwu towarzyszy spadek udziału rolnictwa w zatrudnieniu i tworzeniu PKB, przy jednoczesnym wzroście udziału pozostałych sektorów gospodarki. W związku z tym, że dane dotyczące PKB zagregowane są na poziomie podregionów i nie uwzględniają grup sekcji PKD, przy ocenie poziomu rozwoju gospodarczego posłużono się danymi obrazującymi udział zatrudnionych w rolnictwie. Przeprowadzona analiza wykazała, że w 2009 roku poza powiatami grodzkimi, najmniej osób zatrudnionych w rolnictwie było w powiatach przyległych do Warszawy (z wyjątkiem mińskiego) oraz w powiecie grodziskim i nowodworskim. Wskaźnik na tych obszarach był niższy od średniej krajowej. Na pozostałym obszarze (poza powiatem żyrardowskim i sochaczewskim) przewyższył Polskę o 50% i więcej (*Mapa 6D*). Najwyższym udziałem zatrudnionych w rolnictwie charakteryzowały się powiaty położone w podregionie ostrołęcko-siedleckim (ostrołęcki, siedlecki, łosicki i makowski) oraz radomskim (lipski, zwoleński, przysuski, białobrzegi i radomski).

Mapa 7. Poziom aktywności gospodarczej i inwestycyjnej

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Poziom aktywności gospodarczej i inwestycyjnej

Oceny poziomu aktywności gospodarczej i inwestycyjnej gmin, zgodnie z założeniami przyjętymi w rozdziale 1, dokonano na podstawie wskaźników przeanalizowanych w podrozdziale 1.5. Stwierdzono, że występuje ścisła zależność pomiędzy aktywnością gospodarczą a położeniem gmin w stosunku do Warszawy i ośrodków subregionalnych. Gminy o bardzo wysokiej aktywności położone są tylko w centrum województwa (Warszawa oraz pierścień gmin ją otaczających, rozbudowany w kierunku zachodnim – cały powiat pruszkowski i znaczna część grodzkiego) i stanowią zaledwie 20% gmin województwa mazowieckiego. Generalnie całe podregiony: ostrołęcko-siedlecki, radomski i ciechanowsko-płocki oraz powiat miński z podregionu warszawskiego wschodniego charakteryzują się bardzo niskim potencjałem gospodarczym i inwestycyjnym (Mapa 7). Wyróżniają się tu przede wszystkim miasta na prawach powiatu oraz gmina Kozienice z racji lokalizacji na jej terenie bardzo dużego zakładu, jakim jest Elektrownia „Kozienice”.

1.6. Dostępność infrastrukturalna

Analizę dotyczącą dostępności infrastrukturalnej gmin wykonano na podstawie następujących wskaźników:

- dostępność Warszawy transportem publicznym (czas podróży z miejscowości gminnych do Warszawy w minutach: autobusem, koleją, Warszawską Koleją Dojazdową) w 2008 roku,
- liczba komputerów z dostępem szerokopasmowym do Internetu przypadających na 100 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach w 2010 roku,
- gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2010 roku (w km na 100 km²),
- udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w liczbie ludności ogółem w 2010 roku.

Tabela 5. Wskaźniki do oceny dostępności infrastrukturalnej

Wyszczególnienie	Średnia krajowa	Średnia wojewódzka	Wskaźniki minimalne		Wskaźniki maksymalne	
			wartość	gmina/powiat	wartość	gmina/powiat
Dostępność Warszawy transportem publicznym (czas podróży z miejscowości gminnych do Warszawy w minutach: autobusem, koleją, Warszawską Koleją Dojazdową) w 2008 roku.			20 20 20 23 24	Marki Ząbki Ożarów Maz. Stare Babice Łomianki	320	22 gminy
Liczba komputerów z dostępem szerokopasmowym do Internetu na 100 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach w 2010 roku.	7,1	7,0	brak dostępu	30 gmin	24,8 23,1 22,5 20,4	Wąsewo Huszlew gm. Ciechanów Olszanka
Gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2010 roku (w km na 100 km ²).	72,5	79,8	49,3 57,2 57,6 58,9	węgrowski kozienicki przasnyski płocki	366,6 365,2 364,9 251,2	m. Siedlce m. Ostrołęka m.st. Warszawa pruszkowski
Udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w liczbie ludności ogółem w 2010 roku.	52,7	55,0	brak korzystających	156 gmin	99,7 97,2 94,9 92,6	m. Płońsk Piastów Raszyn m. Pionki

Źródło: Ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego i wyliczenia MBPR na podstawie BDL

Dostępność Warszawy transportem publicznym (czas podróży z miejscowości gminnych do Warszawy w minutach: autobusem, koleją, Warszawską Koleją Dojazdową) w 2008 roku¹

Dostępność tę oceniono na podstawie czasu dojazdu transportem publicznym z miejscowości gminnych do Warszawy (*Mapa 8A*). Przy ocenie zjawiska zastosowano następującą punktację:

- 0 pkt. – czas dojazdu do 30 minut,
- 1 pkt – czas dojazdu od 31 do 60 minut,
- 2 pkt. – czas dojazdu od 61 do 120 minut,
- 3 pkt. – czas dojazdu 121 minut i więcej.

Oprócz odległości, zasadniczy wpływ na czas dojazdu ma położenie gmin w korytarzach transportowych. Oczywiście jest, że najszybciej do Warszawy można dojechać z miejscowości gminnych, położonych najbliżej stolicy, szczególnie z tych położonych po jej zachodniej stronie. Ze wschodniej strony jedynie z Marek i Żąbek czas dojazdu nie przekraczał 30 minut. Generalnie, aby dotrzeć do stolicy z gmin położonych w promieniu do 50 km od Warszawy, należało poświęcić średnio 30-60 minut. Niewątpliwie najbardziej czasochłonnymi (powyżej 120 minut) są podróże z gmin położonych na peryferiach województwa mazowieckiego, należących do podregionów: radomskiego (oprócz znacznej części powiatu kozienickiego), ciechanowsko-płockiego (poza jego południowo-wschodnią częścią) oraz północnej i wschodniej części podregionu ostrołęcko-siedleckiego.

Liczba komputerów z dostępem szerokopasmowym do Internetu przypadająca na 100 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach w 2010 roku

W 2010 roku w województwie mazowieckim na 100 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach przypadało 7,0 komputerów z dostępem szerokopasmowym do Internetu (w Polsce 7,1). Ponad połowa gmin Mazowska osiągnęła wskaźnik wyższy niż w Polsce. Niezadowolający stan odnotowano w 30 gminach, w których szkoły podstawowe i gimnazja nie posiadały żadnego komputera z dostępem szerokopasmowym do Internetu. Patrząc na położenie przestrzenne gmin o korzystnych i niekorzystnych wskaźnikach, trudno doszukać się jakiegokolwiek prawidłowości i obszarów wyróżniających się (*Mapa 8B*). Można jednak zauważyć powiaty o przeważającej liczbie gmin o wskaźnikach wyższych (łosicki, żuromiński, warszawski zachodni, grodziski) i niższych (przasnyski, sierpecki) niż w kraju. Da się również zauważyć, że większość gmin miejskich charakteryzujących się wyższym poziomem rozwoju osiągnęła wskaźniki niższe niż w kraju, natomiast często w gminach usytuowanych wokół tych aglomeracji odnotowano wskaźniki wyższe niż w Polsce. Prawdopodobnie taka sytuacja zaistniała z powodu małej liczby uczniów w szkołach wiejskich, w związku z czym analizowany wskaźnik uzyskał tak wysokie wartości.

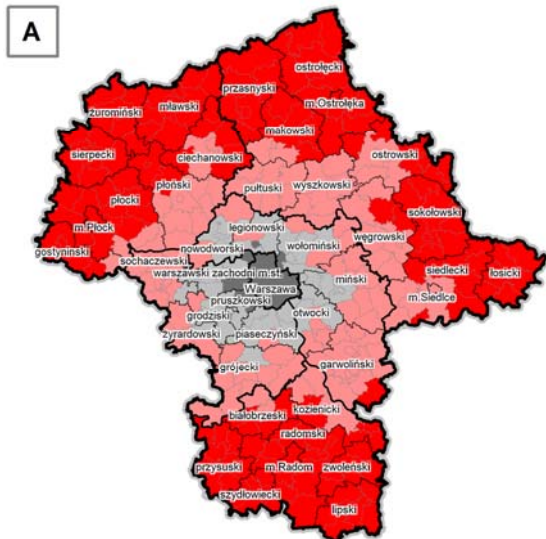
Gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2010 roku (w km na 100 km²)

W województwie mazowieckim w 2010 roku ponad 28 tys. km (38,7%) dróg powiatowych i gminnych miało nawierzchnię twardą, co stanowiło 12,5% takich dróg w skali krajowej. W rozbiciu na poszczególne kategorie lepszym stanem nawierzchni wyróżniały się drogi powiatowe, gdzie 47,9% miało nawierzchnię twardą (w kraju 48,4%), natomiast drogi gminne pokryte były nawierzchnią twardą w 32,9% (w kraju 34,5%). Pomimo niższego

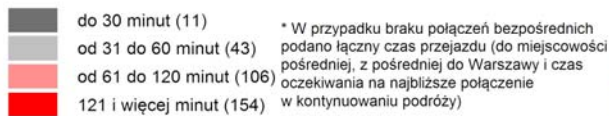
¹ Źródło: *Ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2010

Mapa 8 (A, B, C, D). Dostępność infrastrukturalna

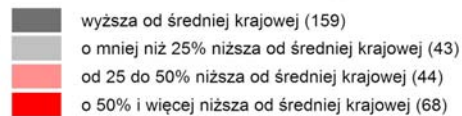
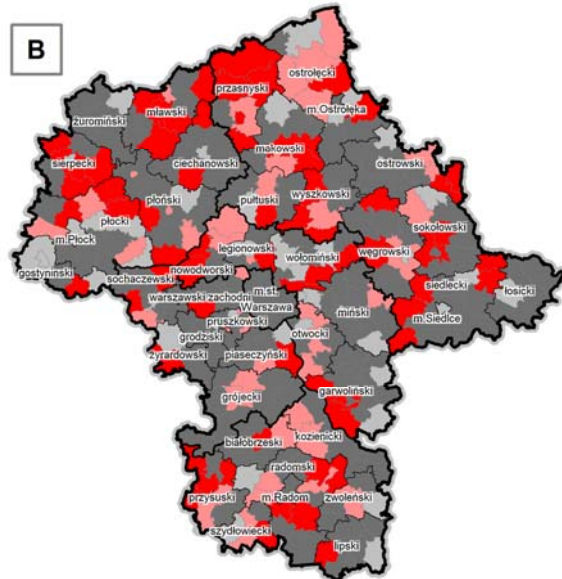
Dostępność Warszawy transportem publicznym (autobusem, koleją, Warszawską Koleją Dojazdową) w 2008 r. według gmin

Czas podróży z miejscowości gminnych do Warszawy:

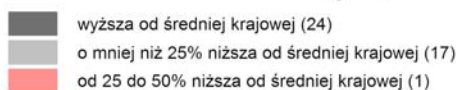
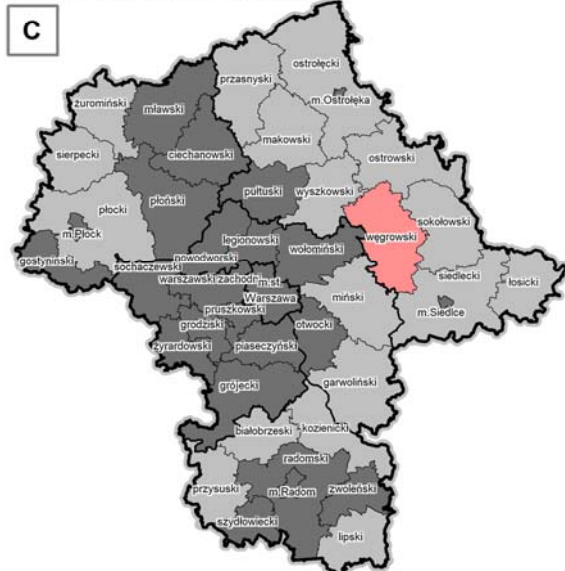

Liczba komputerów z dostępem szerokopasmowym do Internetu przypadających na 100 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach w 2010 r. według gmin

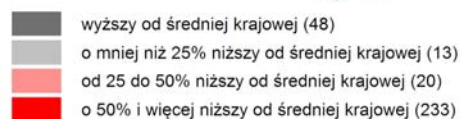
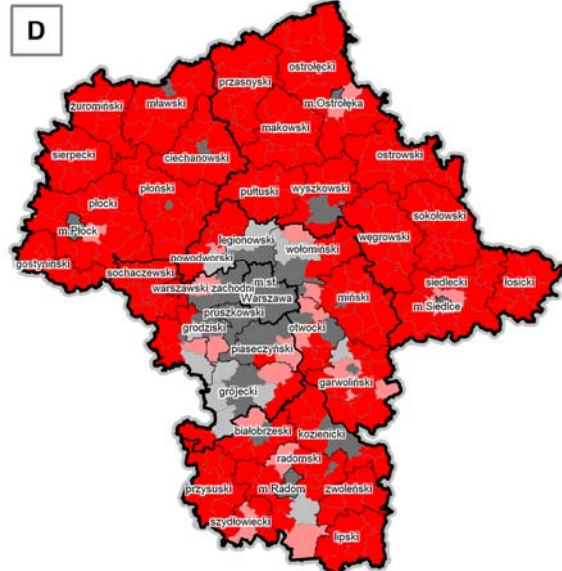
Średnia krajowa: 7,1

Gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej w 2010 r. (w km na 100 km²) według powiatów

Średnia krajowa: 72,5

Udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w liczbie ludności ogółem w 2010 r. według gmin

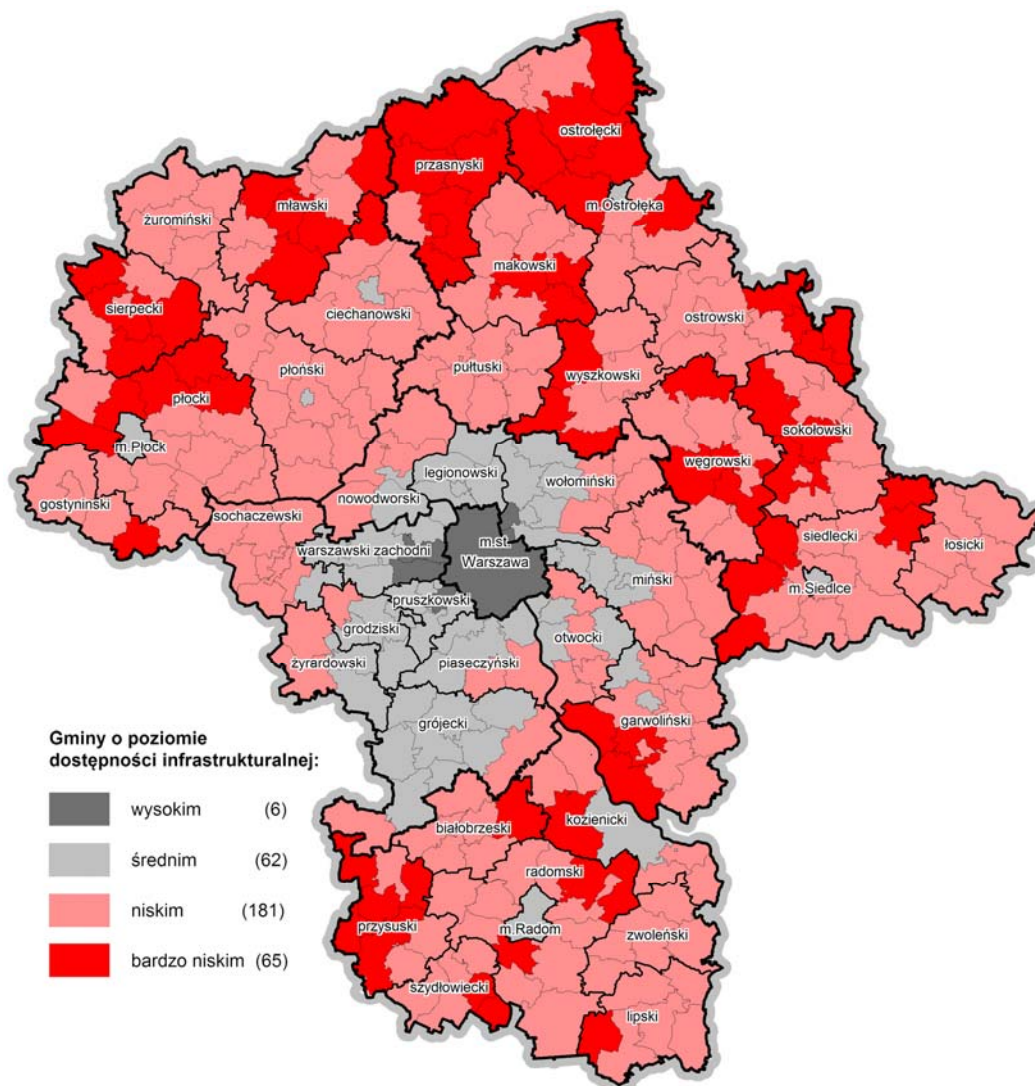

Średnia krajowa: 52,7

Źródło: opracowanie własne MBPR na podstawie BDL i Oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

odsetka dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej na Mazowszu niż w Polsce, ich gęstość (długość w km na 100 km²) w 2010 roku w województwie mazowieckim (79,8) była wyższa niż w kraju (72,5). Wskaźniki wyższe niż przeciętne w kraju, poza powiatami grodzkimi, osiągnęły powiaty usytuowane w pasie środkowo-zachodnim województwa (od grójeckiego i otwockiego po mławski) oraz w centrum podregionu radomskiego (powiaty: radomski, szydłowiecki i zwoleński). W obszarze o wskaźniku wyższym niż średni dla kraju znajduje się również powiat pułtuski (jako jedyny z podregionu ostrołęcko-siedleckiego) (*Mapa 8C*). Wskaźniki niższe niż w Polsce zanotowano w 18 powiatach, spośród których tylko węgrowski uzyskał wartość niższą niż w kraju o 32%, natomiast pozostałe mieściły się w przedziale do 25%.

Mapa 9. Poziom dostępności infrastrukturalnej

Źródło: opracowanie własne MBPR na podstawie BDL i *Oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego*

Udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w liczbie ludności ogółem w 2010 roku

W województwie mazowieckim z gazu sieciowego korzystało 55% ludności (w kraju 52,7%). Wskaźnik wyższy niż przeciętny w kraju osiągnęło około 15% gmin, które położone są głównie w centrum Mazowsza (Warszawa i okolice). Na pozostałym obszarze wskaźniki takie odnotowano w byłych miastach wojewódzkich oraz nielicznych miastach powiatowych (*Mapa 8D*). Niekorzystna sytuacja (wskaźnik o ponad 50% niższy niż przeciętny w kraju)

miała miejsce w 233 gminach (ok. 75% wszystkich gmin), w tym w 156 gminach ludność nie miała dostępu do sieci gazowej. Gminy charakteryzujące się takimi wskaźnikami zlokalizowane są głównie w podregionach: ciechanowsko-płockim, ostrołęcko-siedleckim i radomskim. W pozostałych podregionach niekorzystna sytuacja miała miejsce we wszystkich gminach powiatu sochaczewskiego i w większości gmin powiatów: garwolińskiego, mińskiego i nowodworskiego.

Poziom dostępności infrastrukturalnej

Poziom dostępności infrastrukturalnej jedynie w centrum Mazowsza można uznać jako zadowalający. Oprócz Warszawy i byłych miast wojewódzkich, wysokim i średnim poziomem dostępności infrastrukturalnej wyróżniały się gminy usytuowane głównie w powiatach sąsiadujących ze stolicą, jak również położonych od niej na południowy zachód (grodziski, żyrardowski i grójecki). Tylko 6 gmin (Warszawa, Marki, Ząbki, Ożarów Mazowiecki, Stare Babice i Michałowice) uzyskało po 0 pkt., co oznacza, że w przypadku wszystkich analizowanych zjawisk ich sytuacja była korzystniejsza niż przeciętna w kraju (*Mapa 9*). Ponad 78% gmin położonych głównie poza centrum województwa odznaczyło się niskim i bardzo niskim poziomem dostępności infrastrukturalnej. Dużą liczbą gmin o bardzo niskim poziomie charakteryzowały się powiaty: przasnyski, ostrołęcki, mławski, sierpecki oraz przysuski.

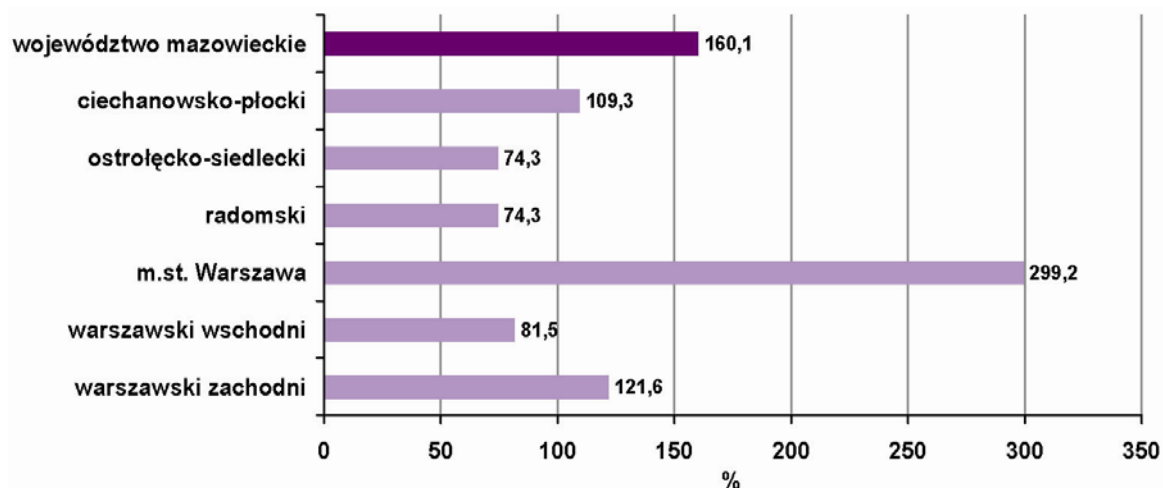
1.7. Obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

Do obszaru problemowego polityki regionalnej w województwie mazowieckim, wymagającego interwencji związanej z realizacją celu 2.1. KSRR *Wzmacnianie spójności w układzie krajowym* – obszaru o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, zaliczono powiaty, w których ponad połowa gmin charakteryzuje się niskim bądź bardzo niskim poziomem rozwoju. Przy założeniu, że miasto na prawach powiatu i otaczający je powiat ziemski traktuje się jako jedną jednostkę funkcjonalną (powiat), do obszaru problemowego należą wszystkie powiaty w podregionach NTS 3: ostrołęcko-siedleckim i radomskim oraz powiaty: sierpecki, żuromiński, mławski i gostyniński z podregionu ciechanowsko-płockiego – łącznie 24 powiaty (*Mapa 10*).

Gdyby za podstawę delimitacji obszaru problemowego celu 2.1., wspieranego z poziomu regionalnego, przyjąć w województwie mazowieckim podstawowy wskaźnik zalecany w KSRR – PKB na mieszkańca w układzie NTS 3 o wartości poniżej 80% średniej krajowej (analogicznie jak w przypadku wsparcia z poziomu krajowego dla 5 województw Polski wschodniej o najniższym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego), to przedmiotowymi obszarami problemowymi byłyby tylko podregiony: ostrołęcko-siedlecki i radomski, gdyż jak ilustruje poniższy wykres, podregion ciechanowsko-płocki charakteryzuje się jednym z wyższych wartości PKB na mieszkańca w województwie mazowieckim, przekraczającym nawet średnią krajową.

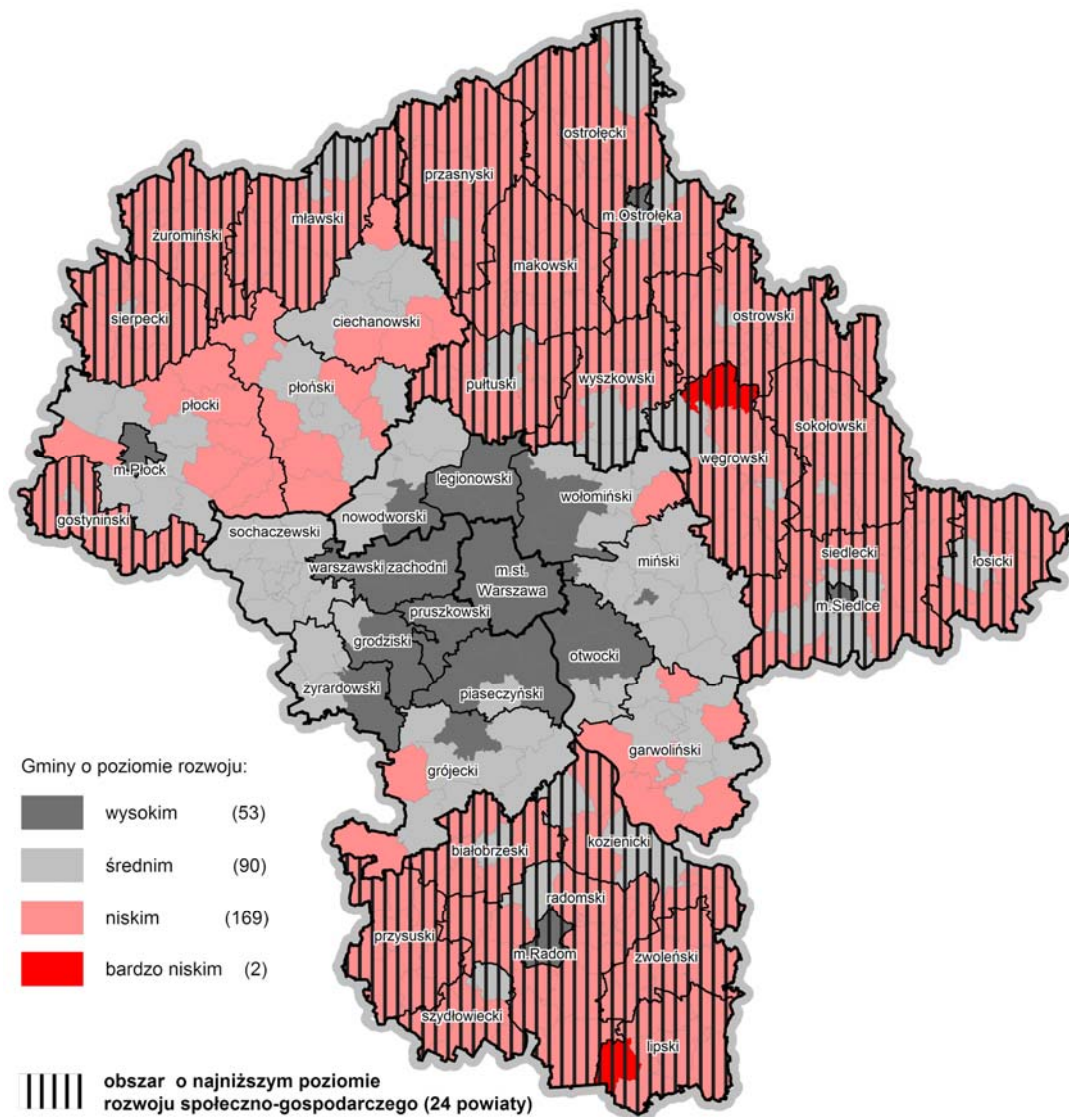
Analiza przeprowadzona w opracowaniu wykazała, że wskaźnik PKB per capita zagregowany na poziomie NTS 3 nie uwzględnia w dostatecznym stopniu wewnątrzregionalnych dysproporcji rozwojowych w województwie mazowieckim, dlatego też nie powinien być jedynym wskaźnikiem brany pod uwagę przy delimitacji obszaru Mazowsza wymagającego interwencji polityki regionalnej związanej z realizacją celu 2.1. *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie – Wzmacnianie spójności w układzie krajowym*.

Produkt krajowy brutto w złotych na mieszkańca w 2009 roku (Polska=100)

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Mapa 10. Obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

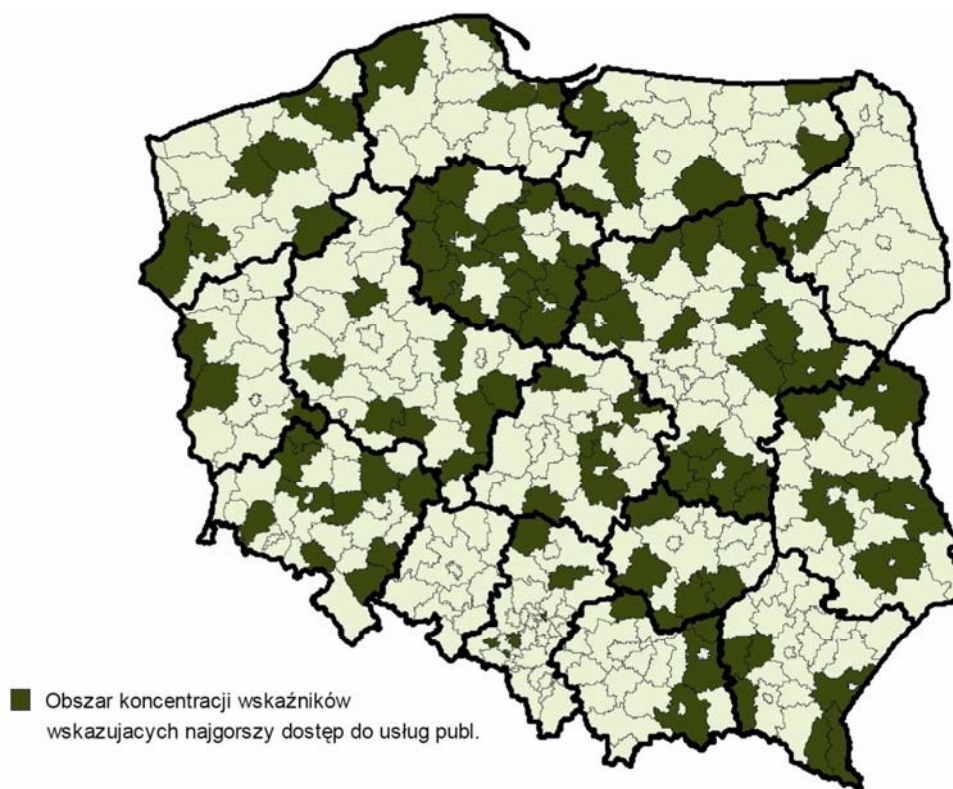
Źródło: opracowanie własne MBPR na podstawie BDL i Oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

2. OBSZAR O NAJNIŻSZYM POZIOMIE DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG

2.1. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług w KSRR

Do obszarów o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe adresowany jest cel 2.2. KSRR *Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe*. Cel ten realizowany będzie poprzez działania o charakterze wyrównawczym na rzecz zwiększania dostępu do usług publicznych służące podniesieniu jakości życia i pracy na zapóźnionych obszarach wiejskich... Zidentyfikowane w KSRR obszary koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe obejmują w województwie mazowieckim 16 powiatów².

Mapa 11. Obszary koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

Źródło: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie (Mapa 36)

² Powiaty, dla których występuje co najmniej 6 z 10 niekorzystnych zjawisk: odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) poniżej 50%; średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2008 roku co najmniej 15% niższe od średniej krajowej; liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2008 roku co najmniej 20% większa od średniej krajowej; odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2008 roku poniżej 50%; udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku (2008) poniżej 50%; liczba lekarzy na 10000 mieszkańców w 2008 roku co najmniej 50% mniejsza od średniej krajowej; liczba osób przypadających na 1 zakład opieki ambulatoryjnej w 2008 roku co najmniej 40% większa od średniej krajowej; zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych powyżej średniej krajowej w 2006 roku; średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w latach 2003-2007 na 1 mieszkańca poniżej średniej krajowej, frekwencja w wyborach samorządowych w 2006 roku niższa niż 45%.

Za podstawę delimitacji przedmiotowych obszarów przyjęto wskaźniki dotyczące 5 podstawowych obszarów usług publicznych:

- edukacyjnych i szkoleniowych,
- medycznych,
- komunikacyjnych,
- komunalnych i związanych z ochroną środowiska,
- kulturalnych.

Zidentyfikowane w KSRR obszary należy jednak traktować indykatywnie, gdyż: *Zasięg obszarów problemowych zostanie precyzyjnie określony w każdym regionie przez samorząd województwa, zgodnie z zasadą koncentracji, na podstawie najbardziej adekwatnych dla danego terytorium wskaźników. Kryteria wyznaczania w każdym z województw mogą być różne i muszą akcentować te typy usług, które najbardziej warunkują procesy rozwojowe – dotyczy to jednocześnie hamowania niekorzystnych procesów społecznych i gospodarczych oraz wzmacniania lokalnych potencjałów rozwojowych i poprawy jakości życia, w oparciu o standardy krajowe (np. dotyczące usług medycznych) i regionalne (które mogą być wyższe niż minimalne standardy określone na poziomie krajowym). Kryteria powinny być określone przez samorząd województwa w partnerstwie z samorządami i organizacjami lokalnymi.*

2.2. Metoda delimitacji obszaru w województwie mazowieckim

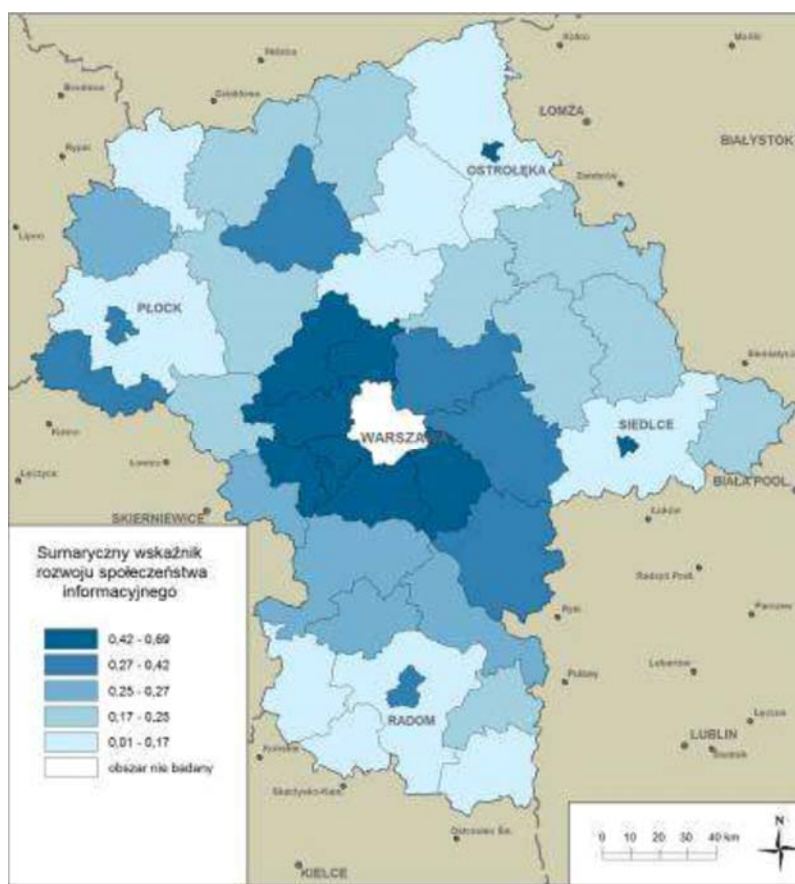
Delimitację obszaru wiejskiego o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – obszaru problemowego wymagającego interwencji polityki regionalnej związanej z realizacją celu 2.2. *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie* przeprowadzono na poziomie powiatów (NTS 4) przy wykorzystaniu:

- wskaźników przyjętych w KSRR do delimitacji obszarów koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (cytowanych w przypisie 2),
- uzupełniających wskaźników z grupy usług komunikacyjnych (transportowych i e-usług) istotnie warunkujących procesy rozwojowe na Mazowszu:
 - udział dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej w ogólnej długości tych dróg,
 - sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego³ to wskaźnik opracowany w ramach projektu badawczego województwa mazowieckiego pn. *Trendy rozwojowe Mazowsza*, współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, realizowanego przez Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego. Metodę opracowania wskaźnika zawiera wykonane w 2011 roku, w ramach ww. projektu badawczego, opracowanie *Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1. Zagospodarowanie infrastrukturalne i kapitał fizyczny oraz policentryczność rozwoju Mazowsza*.

³ Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego został wyliczony na podstawie następujących wskaźników: liczba operatorów świadczących usługi szerokopasmowej transmisji danych, liczba numerów IP pochodząca z bazy openGeo, liczba przedsiębiorstw z sektora ICT obejmującego produkcję urządzeń komunikacyjnych i informatycznych oraz usługi im towarzyszące, domeny internetowe (z końcówką „.pl”) zarejestrowane przez podmioty gospodarcze, liczba domen internetowych zarejestrowanych przez osoby fizyczne, liczba podatników, którzy złożyli deklarację PIT drogą elektroniczną poprzez system e-deklaracje za rok 2009.

Mapa 12. Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego

Źródło: *Trendy rozwojowe Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1. Zagospodarowanie infrastrukturalne i kapitał fizyczny oraz policentryczność rozwoju Mazowsza (Rysunek 81)*

Wybór wskaźników przyjętych uzupełniająco dla województwa mazowieckiego wynika przede wszystkim z:

- nieuwzględnienia kryteriów z zakresu usług komunikacyjnych, które są przedmiotem zainteresowania polityki regionalnej, przy delimitacji obszarów koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług w KSRR,
- opisu celu 2.2. KSRR, w którym *zwiększanie dostępności i jakości usług komunikacyjnych będzie osiągnięte poprzez poprawę jakości infrastruktury oraz taboru, zwiększanie zasięgu, optymalizację i wiązanie z regionalnymi i metropolitalnymi systemami transportu publicznego dla zwiększenia wadliwej mobilności mieszkańców obszarów problemowych oraz zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu (wsparcie publiczne będzie ograniczone do tych przypadków, gdzie występuje brak rynkowej opłacalności), rozwój e-usług publicznych na poziomie lokalnym i regionalnym, które mają szczególne znaczenie dla mieszkańców najbardziej peryferyjnych obszarów kraju;*
- aktualnych potrzeb mieszkańców regionu, dotyczących poprawy jakości dróg i dostępu do szerokopasmowego Internetu, zgłaszanych na konferencjach poświęconych konsultacjom założeń do aktualizacji najważniejszych dokumentów województwa – *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego*, które odbyły się w IV kwartale 2011 roku. Konferencje te były zorganizowane w Warszawie (II Forum Mazowieckie), ośrodkach subregionalnych (Ciechanowie, Ostrołęka, Płock, Radom i Siedlce) i Otrębusach (dla Obszaru Metropolitalnego Warszawy).

Delimitację obszaru problemowego przeprowadzono w 3 wersjach różniących się wielkościami progowymi przyjętych 12 wskaźników. Każdą z wersji zilustrowano:

- mapami dla wszystkich analizowanych zjawisk,
- mapą końcową przedstawiającą obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług obejmujący powiaty, w których wystąpiło co najmniej 6 niekorzystnych zjawisk (metoda delimitacji przyjęta w KSRR).

2.3. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – I wersja

W I wersji za obszar problemowy polityki regionalnej w województwie mazowieckim, wymagający interwencji związanej z realizacją celu 2.2. KSRR, uznano powiaty charakteryzujące się co najmniej 6 niekorzystnymi zjawiskami spośród:

- 10 zjawisk analizowanych w KSRR, ale zdelimitowanych w oparciu o najbardziej aktualne dane, przy zachowaniu progowych wartości wskaźników jak w KSRR:
 - odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w 2010 roku poniżej 50%,
 - średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2011 roku co najmniej 15% niższe od średniej krajowej,
 - liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2010 roku co najmniej 20% większa od średniej krajowej,
 - odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2010 roku poniżej 50%,
 - udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w 2010 roku poniżej 50%,
 - liczba lekarzy na 10 000 mieszkańców w 2010 roku co najmniej 50% mniejsza od średniej krajowej,
 - liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej w 2010 roku co najmniej 40% większa od średniej krajowej,
 - zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych w 2010 roku powyżej średniej krajowej,
 - średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1 mieszkańca w latach 2003-2009 poniżej średniej krajowej,
 - frekwencja w wyborach samorządowych w 2010 roku poniżej 45%,

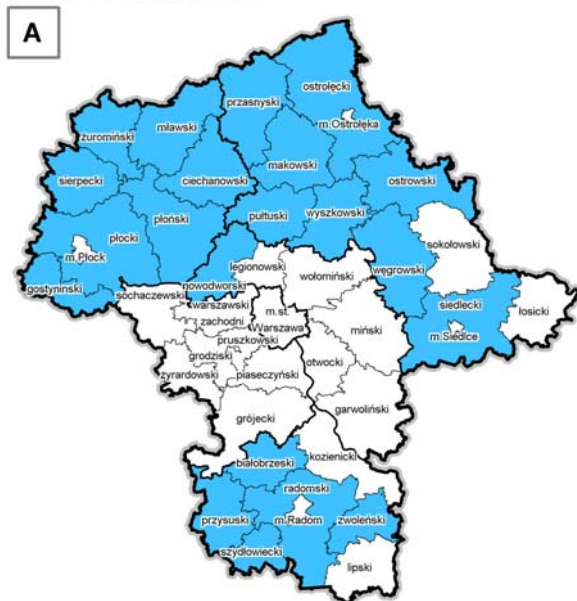
oraz

- 2 zjawisk zdelimitowanych przy wykorzystaniu uzupełniających wskaźników z grupy usług komunikacyjnych:
 - udział dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej w 2010 roku niższy od średniej krajowej,
 - sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego wyliczony w 2011 roku poniżej 0,25 (przy ustalaniu wielkości progowej kierowano się rozkładem przestrzennym wskaźnika oraz jego wartościami granicznymi).

Wyżej wymienione niekorzystne zjawiska wykorzystane do delimitacji obszaru o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług przedstawiono na mapach 13-15.

Mapa 13 (A, B, C, D). Usługi edukacyjne – I wersja, cz. 1

Odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w 2010 r. według powiatów

poniżej 50% (21)

Średnia krajowa: 64,6%

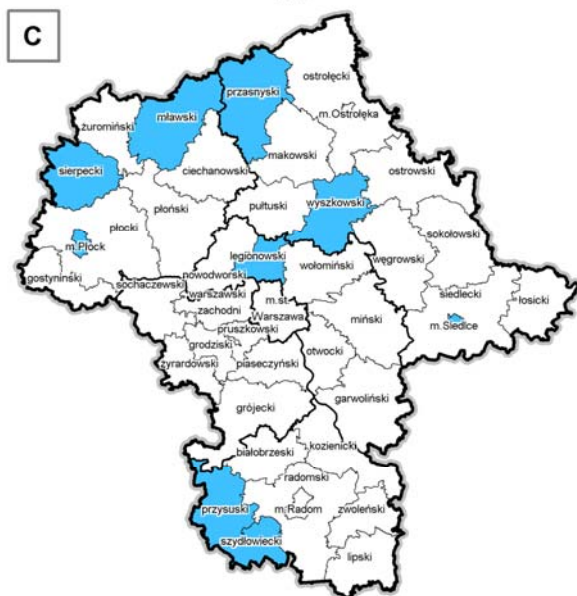
Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2011 r. według powiatów

co najmniej 15% niższe od średniej krajowej (0)

Średnia krajowa: 23,6 pkt

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2010 r. według powiatów

co najmniej 20% wyższa od średniej krajowej (9)

Średnia krajowa: 18,1

Frekwencja w I turze wyborów samorządowych w 2010 r. według powiatów

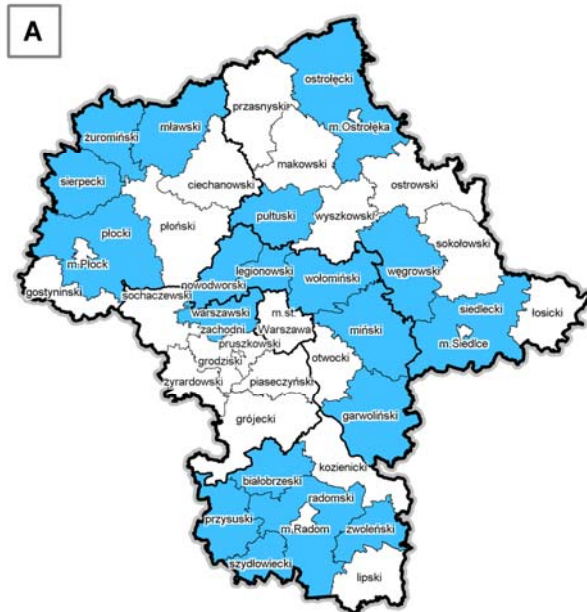
poniżej 45% (1)

Średnia krajowa: 47,3%

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie

Mapa 14 (A, B, C, D). Usługi medyczne i kulturalne – I wersja, cz. 2

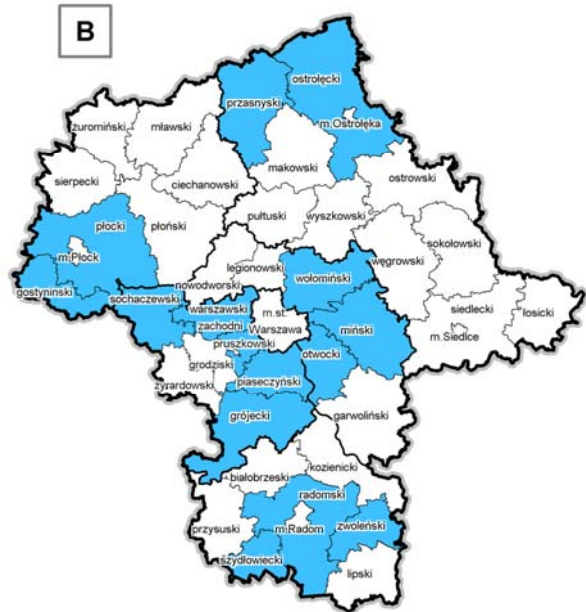
Liczba lekarzy na 10 000 mieszkańców w 2010 r. według powiatów

co najmniej 50% niższa od średniej krajowej (19)

Średnia krajowa: 20,8

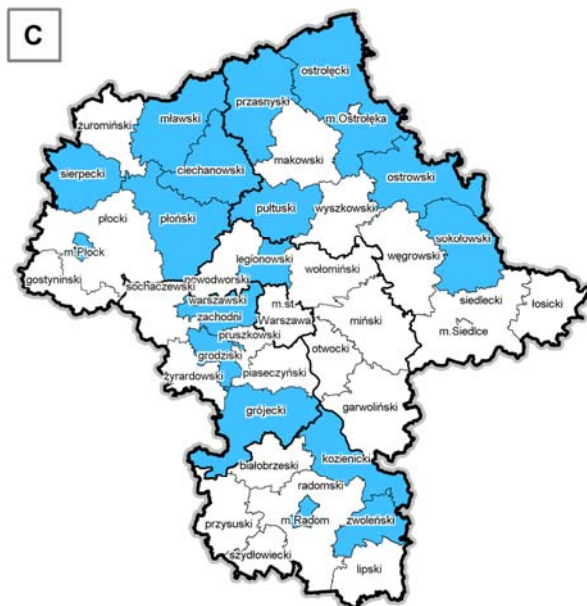
Liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej w 2010 r. według powiatów

co najmniej 40% wyższa od średniej krajowej (15)

Średnia krajowa: 2300

Liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych w 2010 r. według powiatów

wyższa od średniej krajowej (17)

Średnia krajowa: 5,0

Średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w latach 2003-2009 na 1 mieszkańca według powiatów

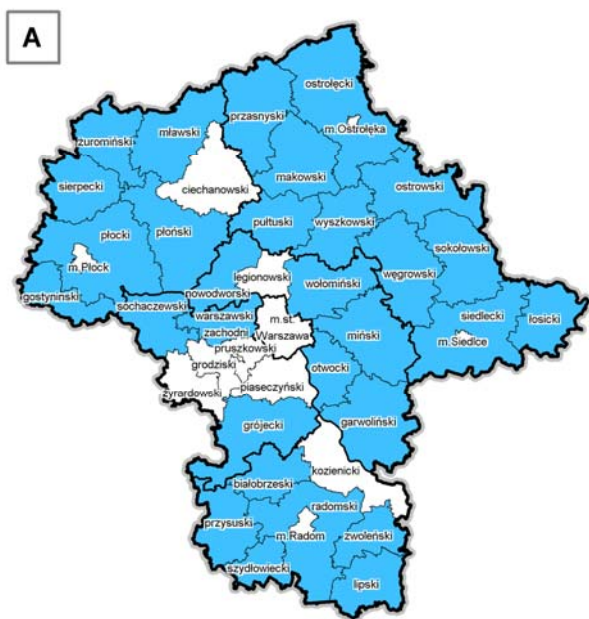
niższa od średniej krajowej (35)

Średnia krajowa: 0,9

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Mapa 15 (A, B, C, D). Usługi komunalne i komunikacyjne – I wersja, cz. 3

Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2010 r. według powiatów

poniżej 50% (30)

Średnia krajowa: 62,1%

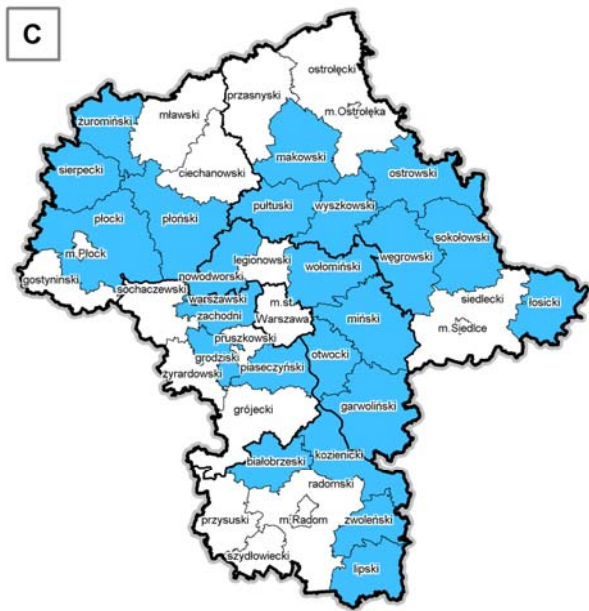
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w 2010 r. według powiatów

poniżej 50% (8)

Średnia krajowa: 74,3%

Udział dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej w 2010 r. według powiatów

niższy od średniej krajowej (23)

Średnia krajowa: 36,1%

Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego według powiatów

poniżej 0,25 pkt (20)

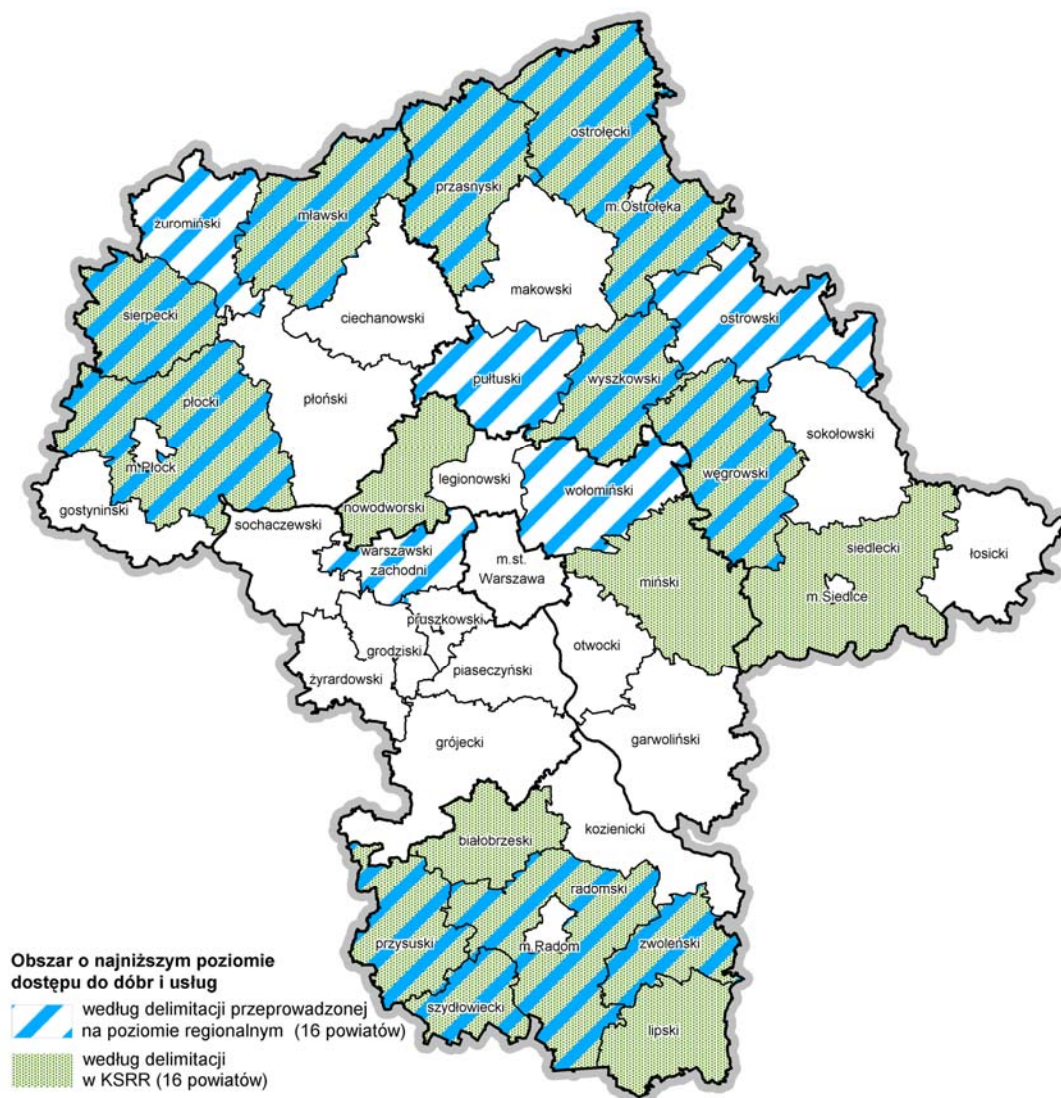
Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Państwowej Komisji Wyborczej, *Trendów rozwojowych Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1*

Podsumowaniem analizy przeprowadzonej w I wersji jest *Mapa 16* przedstawiająca obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług, czyli powiaty, w których kumuluje się co najmniej 6 niekorzystnych zjawisk. Należy do nich 16 powiatów z podregionów:

- ostrołęcko-siedleckiego – węgrowski, wyszkowski, pułtuski, ostrowski, ostrołęcki, przasnyski,
- ciechanowsko-płockiego – mławski, sierpecki, żuromiński, płocki,
- radomskiego – przysuski, szydłowiecki, radomski, zwoleński,
- warszawskiego wschodniego – wołomiński,
- warszawskiego zachodniego – warszawski zachodni.

Zdelimitowany obszar znacznie różni się od obszarów koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług przedstawionych w KSRR. Nie należą do niego powiaty: siedlecki, miński, nowodworski, białobrzescki oraz lipski – wskazane w KSRR, należą natomiast powiaty: ostrowski, wołomiński, pułtuski, warszawski zachodni i żuromiński – nieuwzględnione w tym dokumencie.

Mapa 16. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – I wersja

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Państwowej Komisji Wyborczej, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, *Trendów rozwojowych Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1, KSRR*

2.4. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – II wersja

W II wersji za obszar problemowy polityki regionalnej w województwie mazowieckim, wymagający interwencji związanej z realizacją celu 2.2. KSRR, uznano powiaty charakteryzujące się co najmniej 6 niekorzystnymi zjawiskami spośród:

- 10 zjawisk analizowanych w KSRR, ale zdelimitowanych w oparciu o najbardziej aktualne dane, przy zastosowaniu dla 4 niżej wymienionych wskaźników innych wartości progowych niż w KSRR (pozostałych 6 wskaźników i ich wartości progowe według KSRR – jak w I wersji):
 - odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w 2010 roku co najmniej 5% niższy od średniej krajowej,
 - odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2010 roku co najmniej 20% niższy od średniej krajowej,
 - udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w 2010 roku co najmniej 35% niższy od średniej krajowej,
 - frekwencja w wyborach samorządowych w 2010 roku co najmniej 10% niższa od średniej krajowej,

oraz

- 2 zjawisk zdelimitowanych przy wykorzystaniu uzupełniających wskaźników z grupy usług komunikacyjnych – jak w I wersji.

W II wersji zmieniono „sztywne”, czyli nieodnoszące się do średnich krajowych wartości progowe 4 wskaźników przyjętych w KSRR, w związku ze zmieniającymi się średnimi krajowymi od roku 2008 (poziom aktualności danych w KSRR) do roku 2010 (poziom przyjęty w niniejszym opracowaniu). W *Tabeli 6* zestawiono te wielkości dla przedmiotowych wskaźników.

Tabela 6. Zmiany wybranych wskaźników w latach 2008-2010

Wskaźnik	Średnia krajowa	
	2008	2010
Odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne).	52,7	64,6
Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji.	61,0	62,1
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku.	74,9	74,3
Frekwencja w wyborach samorządowych.	51,0 (2006)	47,3

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL i danych Państwowej Komisji Wyborczej

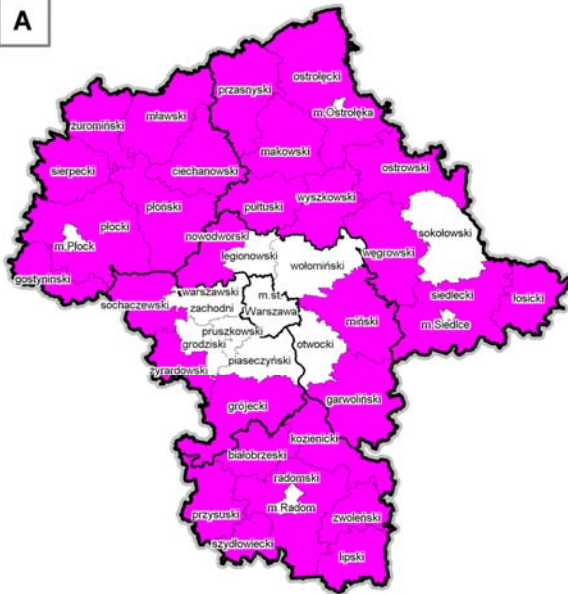
Dla ww. wskaźników ustalono nowe wartości progowe, przyjmując taką samą odległość procentową (w zaokrągleniu do 5) od średniej krajowej, jaką miała wartość progowa zastosowana w KSRR.

Obszary o niekorzystnych zjawiskach, wykorzystane w II wersji delimitacji obszaru o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług, przedstawiono na mapach 17-19. Zmiana progów 4 wskaźników miała znaczący wpływ jedynie na dużo większy niż w I wersji zasięg obszaru o niższym od przyjętego poziomu odsetka dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym.

Mapa 17 (A, B, C, D). Usługi edukacyjne – II wersja, cz. 1

Odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w 2010 r. według powiatów

A

co najmniej 5% niższy od średniej krajowej (29)

Średnia krajowa: 64,6%

Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2011 r. według powiatów

B

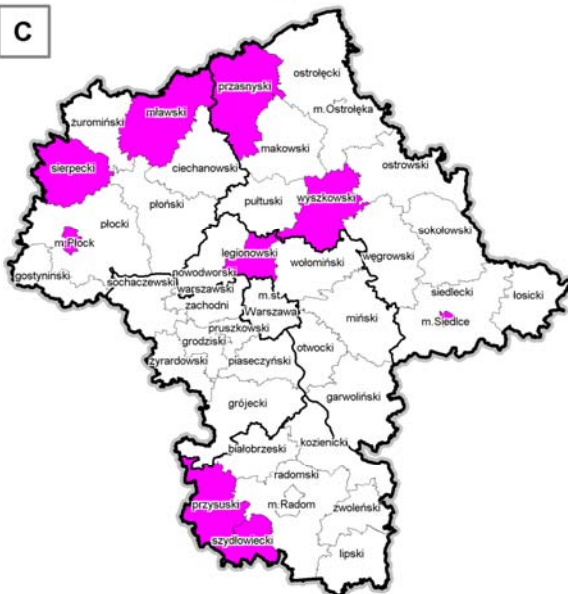

co najmniej 15% niższe od średniej krajowej (0)

Średnia krajowa: 23,6 pkt

Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2010 r. według powiatów

C

co najmniej 20% wyższa od średniej krajowej (9)

Średnia krajowa: 18,1

Frekwencja w I turze wyborów samorządowych w 2010 r. według powiatów

D

co najmniej 10% niższa od średniej krajowej (1)

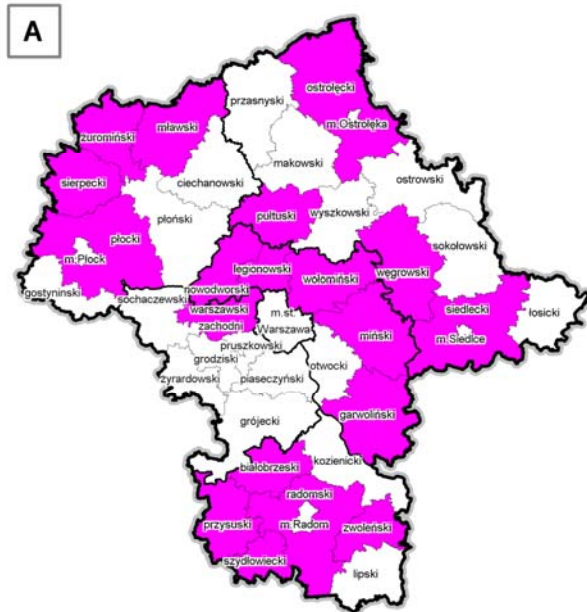
Średnia krajowa: 47,3%

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie

Mapa 18 (A, B, C, D). Usługi medyczne i kulturalne – II wersja, cz. 2

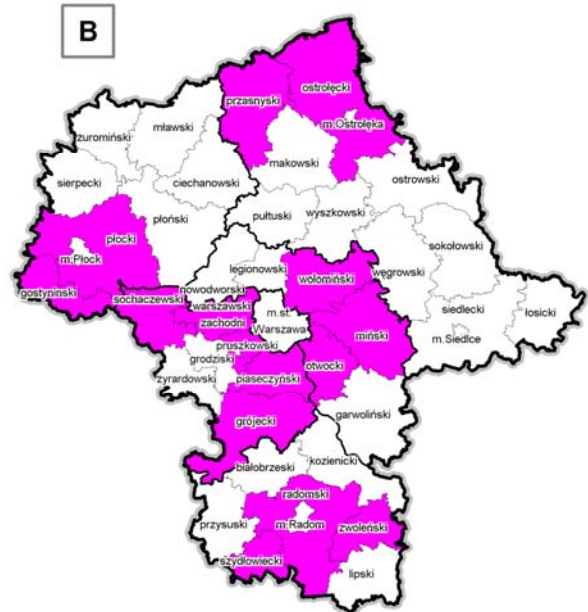
Liczba lekarzy na 10 000 mieszkańców w 2010 r. według powiatów

Liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej w 2010 r. według powiatów

co najmniej 50% niższa od średniej krajowej (19)

Średnia krajowa: 20,8

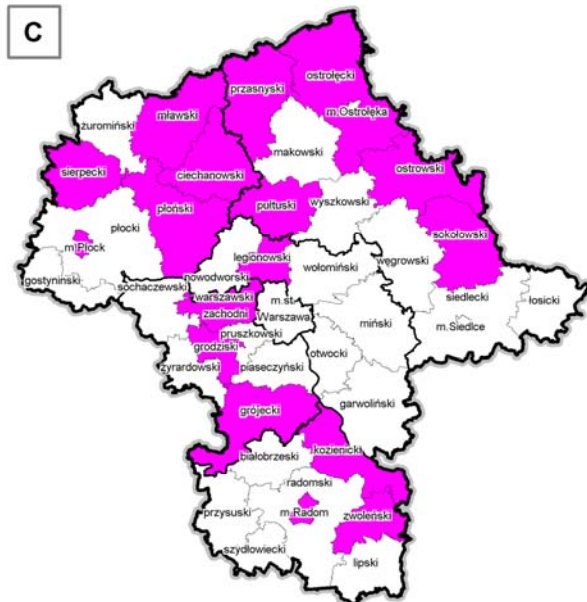

co najmniej 40% wyższa od średniej krajowej (15)

Średnia krajowa: 2300

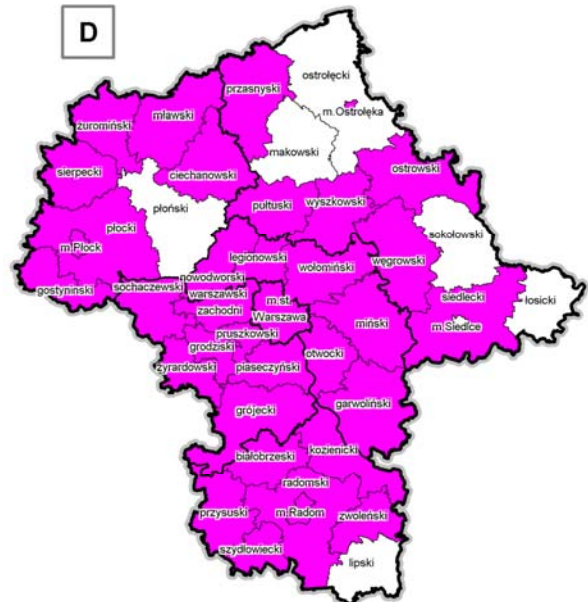
Liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych w 2010 r. według powiatów

Średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w latach 2003-2009 na 1 mieszkańca według powiatów

wyższa od średniej krajowej (17)

Średnia krajowa: 5,0

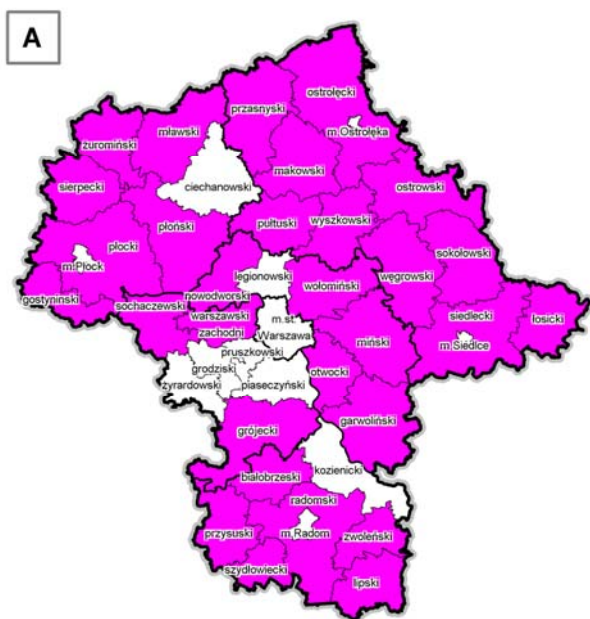
niższa od średniej krajowej (35)

Średnia krajowa: 0,9

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

Mapa 19 (A, B, C, D). Usługi komunalne i komunikacyjne – II wersja, cz. 3

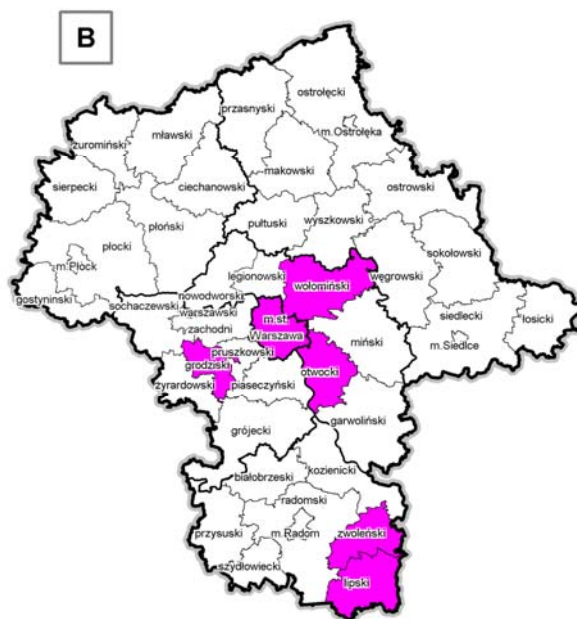
Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2010 r. według powiatów

co najmniej 20% niższy od średniej krajowej (30)

Średnia krajowa: 62,1%

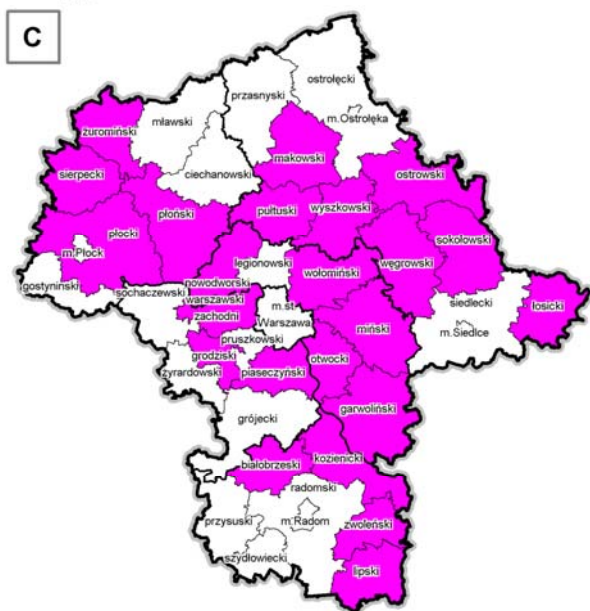
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w 2010 r. według powiatów

co najmniej 35% niższy od średniej krajowej (6)

Średnia krajowa: 74,3%

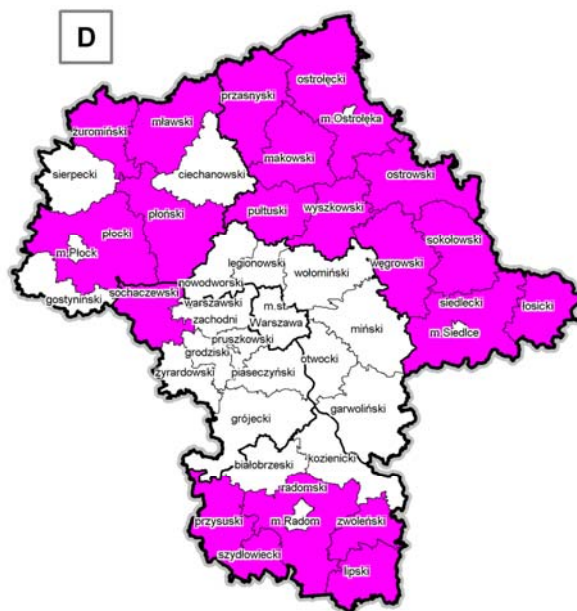
Udział dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej w 2010 r. według powiatów

niższy od średniej krajowej (23)

Średnia krajowa: 36,1%

Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego według powiatów

poniżej 0,25 pkt (20)

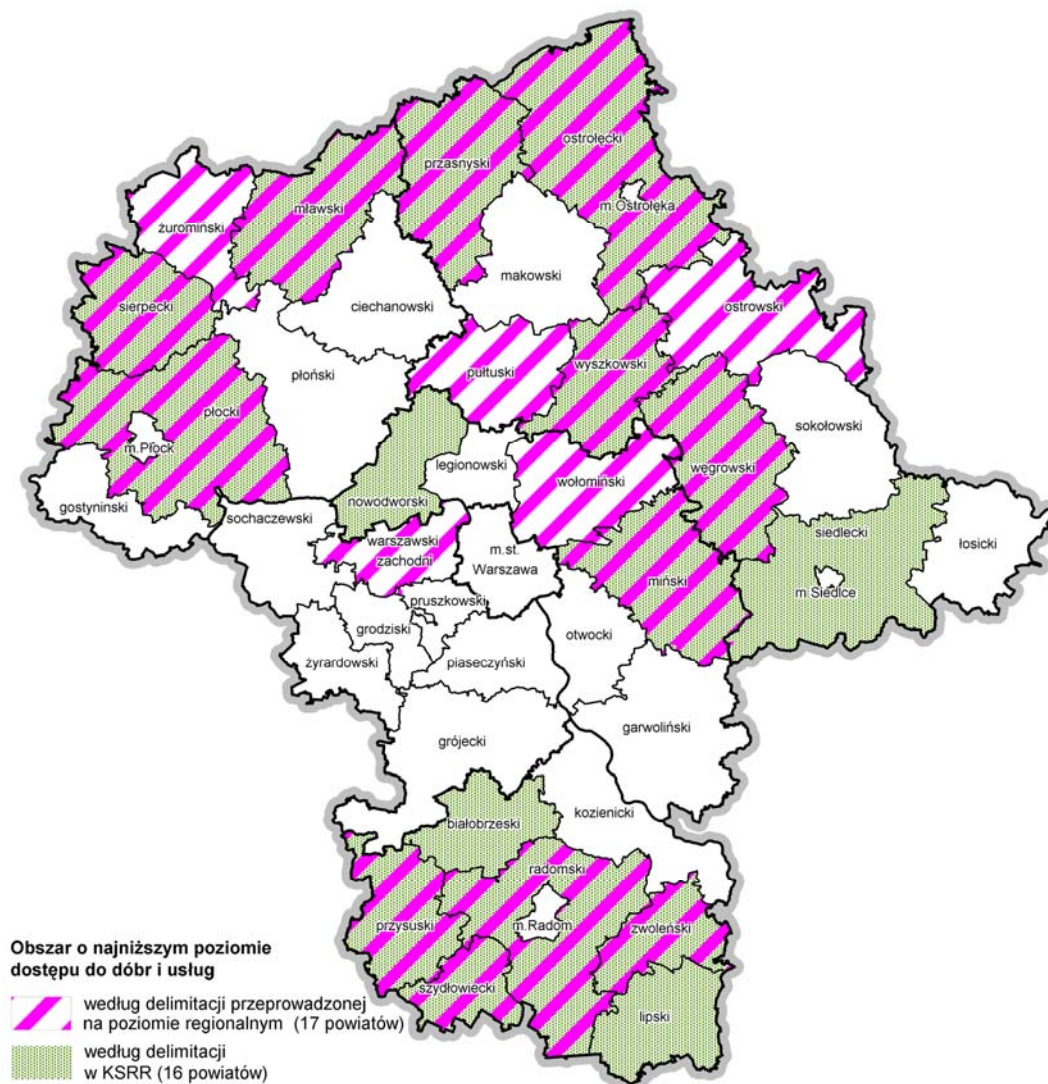
Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Państwowej Komisji Wyborczej, *Trendów rozwojowych Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1*

Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług, w którym kumuluje się co najmniej 6 niekorzystnych zjawisk przedstawia *Mapa 20*. Do obszaru tego należy 17 powiatów z podregionów:

- ostrołęcko-siedleckiego – węgrowski, wyszkowski, pułtuski, ostrowski, ostrołęcki, przasnyski,
- ciechanowsko-płockiego – mławski, sierpecki, żuromiński i płocki,
- radomskiego – przysuski, szydłowiecki, radomski i zwoleński,
- warszawskiego wschodniego – wołomiński, miński,
- warszawskiego zachodniego – warszawski zachodni.

Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług zdelimitowany w II wersji jest powiększony w stosunku do I wersji tylko o powiat miński i podobnie jak w I wersji, znacznie odbiega zasięgiem od obszarów koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług przedstawionych w KSRR. Nie należą do niego powiaty: siedlecki, nowodworski, białobrzeski oraz lipski – wskazane w KSRR, należą natomiast powiaty: ostrowski, wołomiński, pułtuski, żuromiński i warszawski zachodni – nieuwzględnione w tym dokumencie.

Mapa 20. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – II wersja

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Państwowej Komisji Wyborczej, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, *Trendów rozwojowych Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1, KSRR*

2.5. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – III wersja

W związku z tym, że niektóre obszary o istotnych niekorzystnych zjawiskach przyjęte w I i II wersji obejmują bardzo małą liczbę powiatów, opracowano III wersję, w której za obszar problemowy polityki regionalnej w województwie mazowieckim wymagający interwencji związanej z realizacją celu 2.2., KSRR, uznano powiaty charakteryzujące się co najmniej 6 niekorzystnymi zjawiskami spośród:

- 10 zjawisk analizowanych w KSRR, ale zdelimitowanych w oparciu o najbardziej aktualne dane, przy zastosowaniu dla 3 niżej wymienionych wskaźników innych wartości progowych (pozostałe 7 wskaźników i ich wartości progowe jak w II wersji):
 - średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2011 roku niższe od średniej krajowej,
 - liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2010 roku co najmniej 10% większa od średniej krajowej,
 - frekwencja w wyborach samorządowych w 2010 roku poniżej średniej krajowej,

oraz

- 2 zjawisk zdelimitowanych przy wykorzystaniu uzupełniających wskaźników z grupy usług komunikacyjnych – jak w I i II wersji.

Wartości progowe ww. 3 wskaźników zmieniono w celu uzyskania rozkładu przestrzennego, wyróżniającego więcej powiatów o niekorzystnych cechach. Jest to zgodne zapisami KSRR, dotyczącymi możliwości ustalenia standardów regionalnych na poziomie wyższym niż minimalne standardy krajowe.

Obszary o niekorzystnych zjawiskach wykorzystane do delimitacji III wersji obszaru o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług przedstawiono na mapach 21-23.

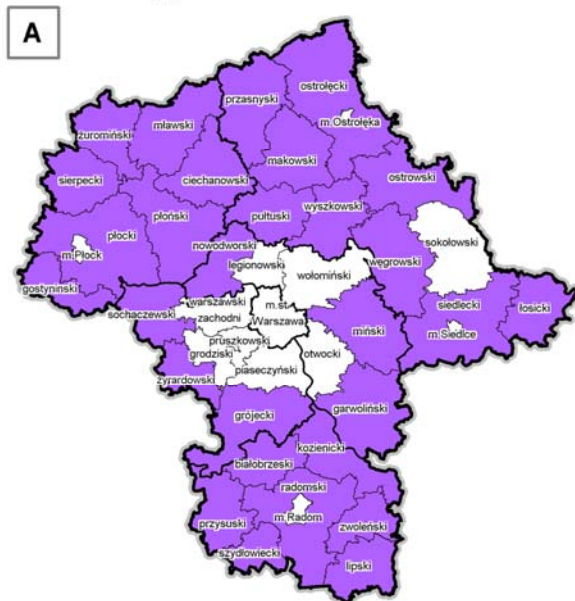
Mapa 24 przedstawia obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług, czyli powiaty, w którym kumuluje się co najmniej 6 niekorzystnych zjawisk. Do obszaru tego należy 25 powiatów z podregionów:

- ostrołęcko-siedleckiego – siedlecki, węgrowski, wyszkowski, makowski, pułtuski, ostrowski, ostrołęcki, przasnyski,
- ciechanowsko-płockiego – mławski, żuromiński, sierpecki, płoński, płocki,
- radomskiego – białobrzegi, przysuski, szydlowiecki, radomski, zwoleński, lipski,
- warszawskiego wschodniego – garwoliński, miński, wołomiński, nowodworski,
- warszawskiego zachodniego – sochaczewski, warszawski zachodni.

Zdelimitowany w III wersji obszar obejmuje znacznie więcej powiatów niż w wersji I (16) i II (17). Zawiera wszystkie powiaty zaliczone do obszarów koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług przedstawionych w KSRR oraz dodatkowo powiaty: garwoliński, ostrowski, wołomiński, makowski, pułtuski, płoński, żuromiński, sochaczewski i warszawski zachodni.

Mapa 21 (A, B, C, D). Usługi edukacyjne – III wersja, cz. 1

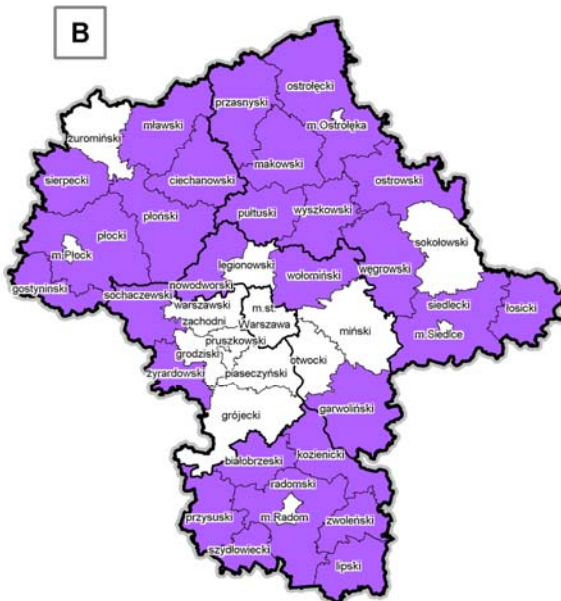
Odsetek dzieci w wieku lat 3-5 objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) w 2010 r. według powiatów

co najmniej 5% niższy od średniej krajowej (29)

Średnia krajowa: 64,6%

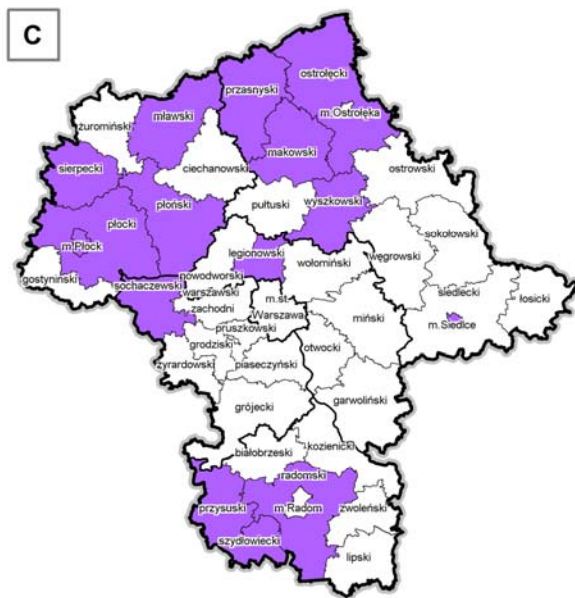
Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w 2011 r. według powiatów

niższe od średniej krajowej (27)

Średnia krajowa: 23,6 pkt

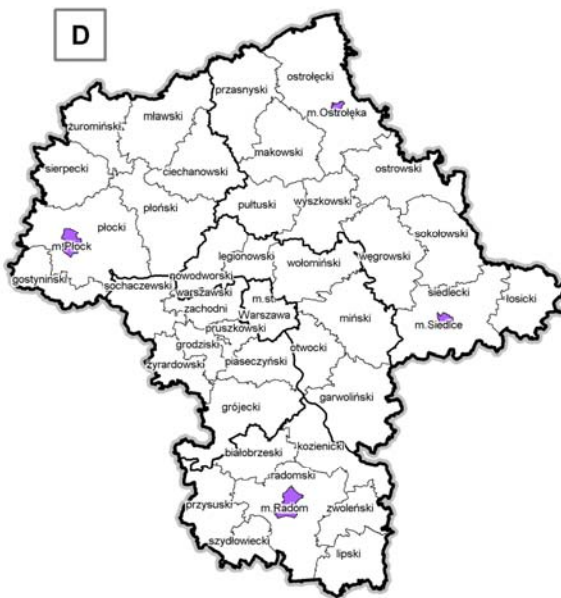
Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do Internetu w 2010 r. według powiatów

co najmniej 10% wyższa od średniej krajowej (15)

Średnia krajowa: 18,1

Frekwencja w I turze wyborów samorządowych w 2010 r. według powiatów

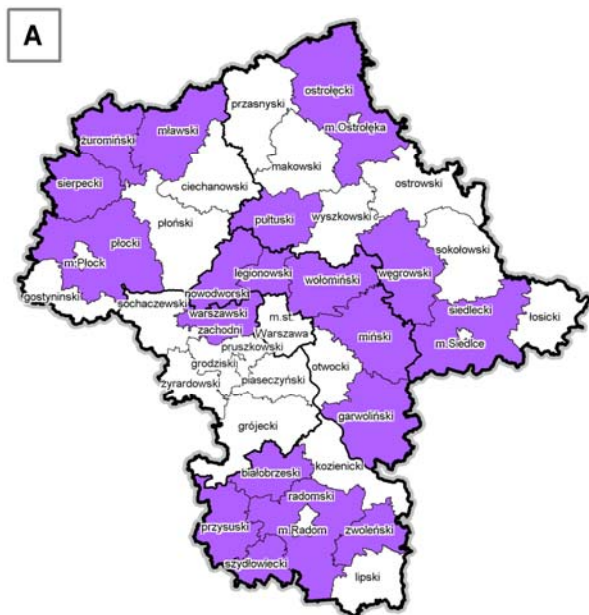
niższa od średniej krajowej (4)

Średnia krajowa: 47,3%

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie

Mapa 22 (A, B, C, D). Usługi medyczne i kulturalne – III wersja, cz. 2

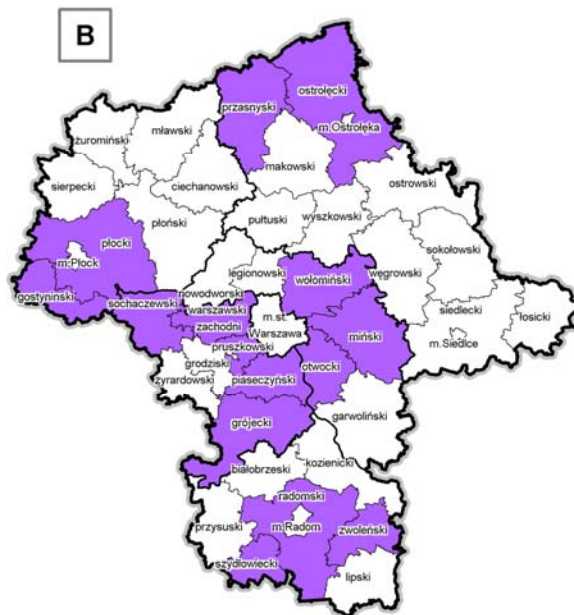
Liczba lekarzy na 10 000 mieszkańców w 2010 r. według powiatów

co najmniej 50% niższa od średniej krajowej (19)

Średnia krajowa: 20,8

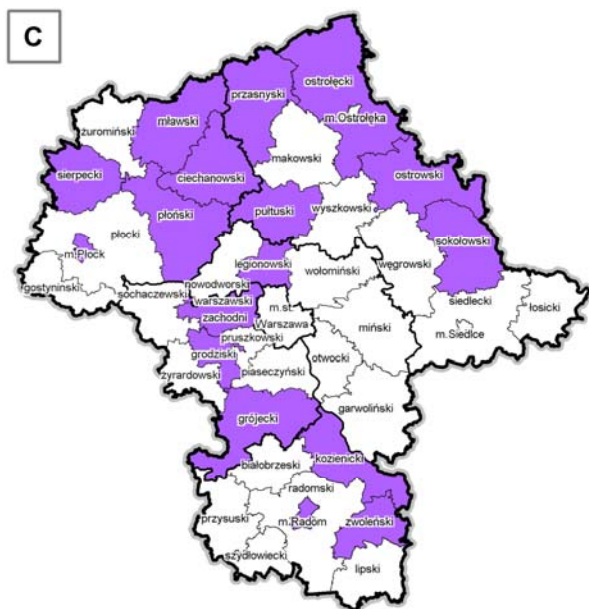
Liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej w 2010 r. według powiatów

co najmniej 40% wyższa od średniej krajowej (15)

Średnia krajowa: 2300

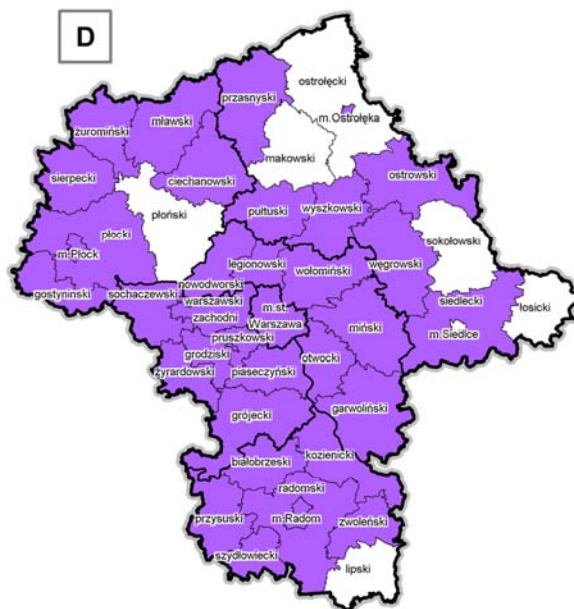
Liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych w 2010 r. według powiatów

wyższa od średniej krajowej (17)

Średnia krajowa: 5,0

Średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w latach 2003-2009 na 1 mieszkańca według powiatów

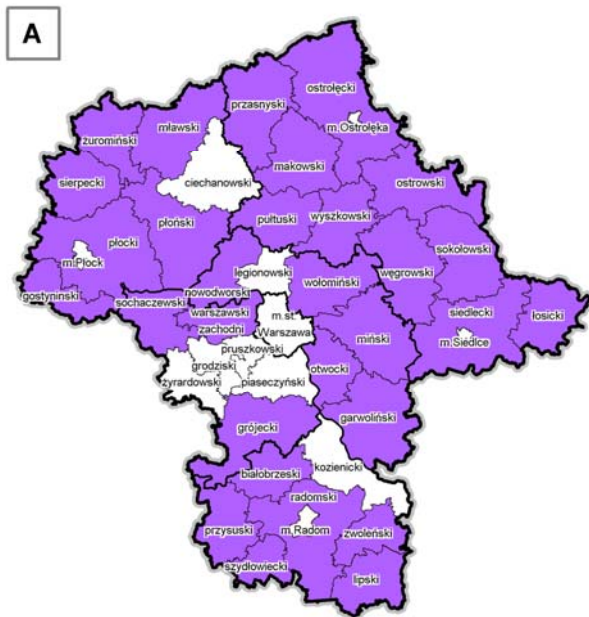
niższa od średniej krajowej (35)

Średnia krajowa - 0,9

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

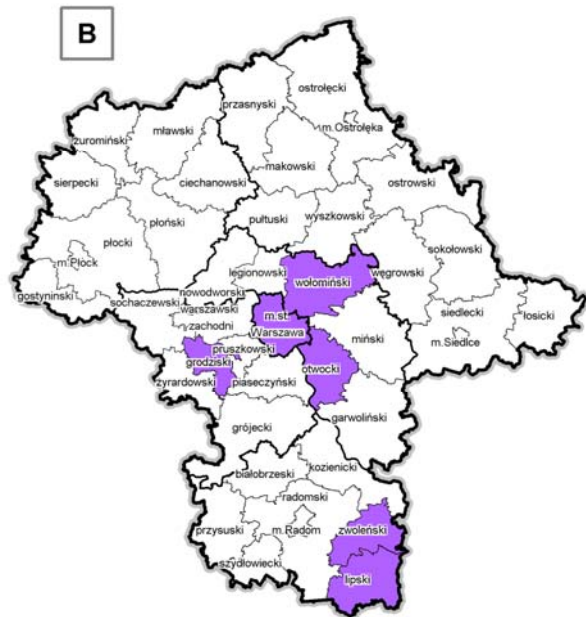
Mapa 23 (A, B, C, D). Usługi komunalne i komunikacyjne – III wersja, cz. 3

Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w 2010 r. według powiatów

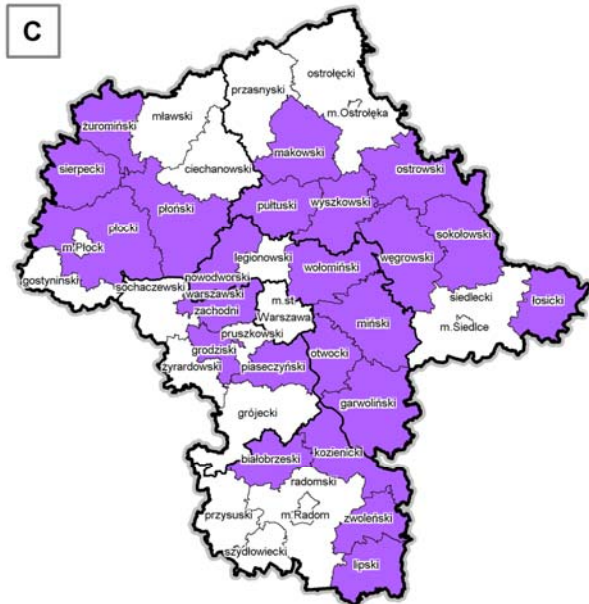
co najmniej 20% niższy od średniej krajowej (30)
Średnia krajowa: 62,1%

Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w 2010 r. według powiatów

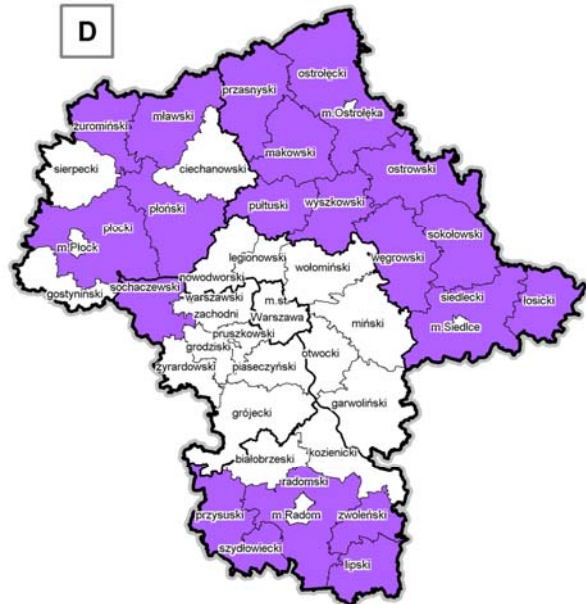
o co najmniej 35% niższy od średniej krajowej (6)
Średnia krajowa: 74,3%

Udział dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej w 2010 r. według powiatów

niższy od średniej krajowej (23)
Średnia krajowa: 36,1%

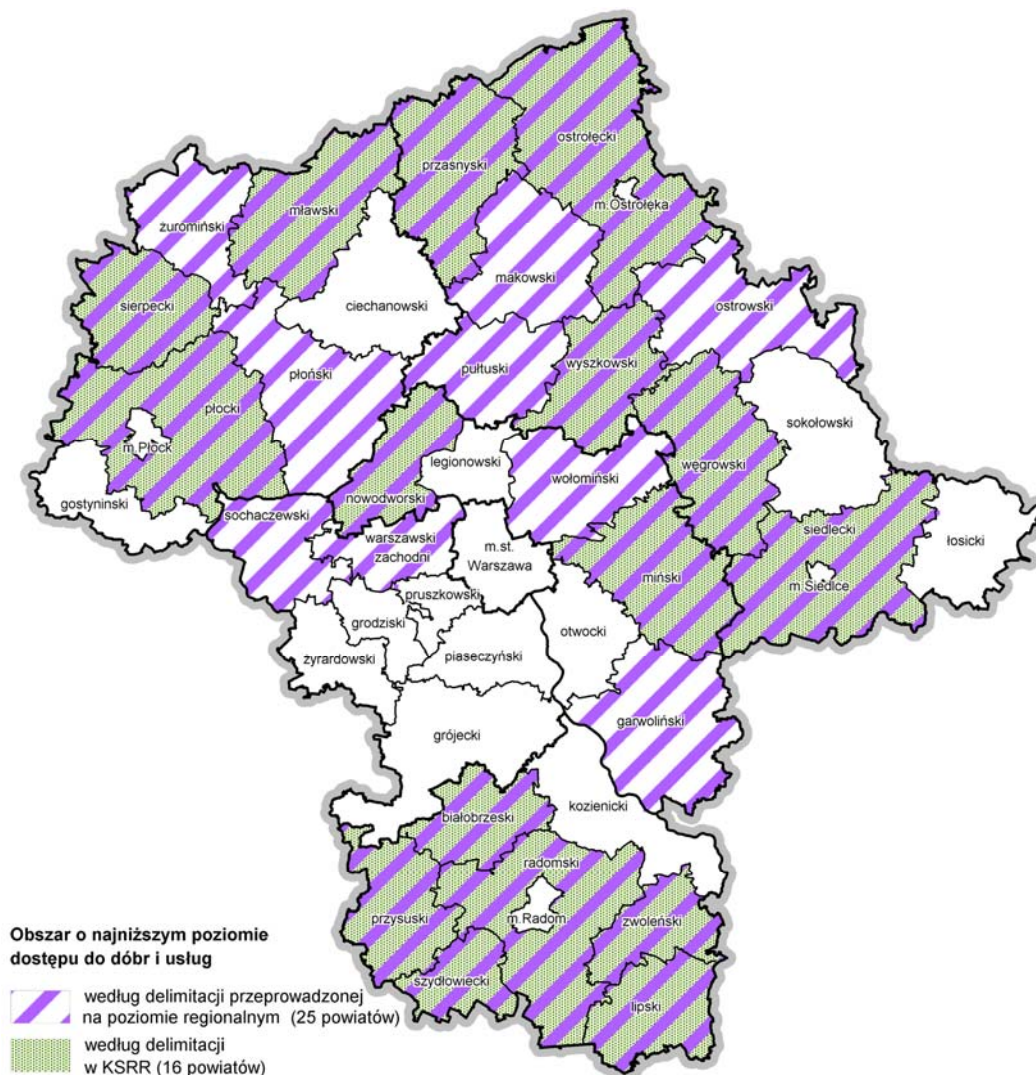
Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego według powiatów

poniżej 0,25 pkt (20)

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Państwowej Komisji Wyborczej, *Trendów rozwojowych Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1*

Mapa 24. Obszar o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług – III wersja

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL, danych Państwowej Komisji Wyborczej, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, *Trendów rozwojowych Mazowsza – Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, Raport modułowy nr 1, KSRR*

PODSUMOWANIE

W opracowaniu zdelimitowano 2 obszary problemowe polityki regionalnej w województwie mazowieckim:

- obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego,
- obszar wiejski o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe – opracowany w 3 wersjach, z których rekomendowana jest II wersja ze względu na:
 - zastosowanie dla wszystkich wskaźników z KSRR wartości progowych przyjętych w tym dokumencie, lecz odniesionych do aktualnych średnich krajowych (w odróżnieniu od I wersji zawierającej „sztywne” wartości progowe 4 wskaźników),
 - optymalną wielkość zdelimitowanego obszaru (w odróżnieniu od III wersji opartej na innych niż w KSRR wartościach progowych, obejmującej aż 60% powiatów województwa) i jego największą zgodność z obszarami koncentracji działań na rzecz wy-

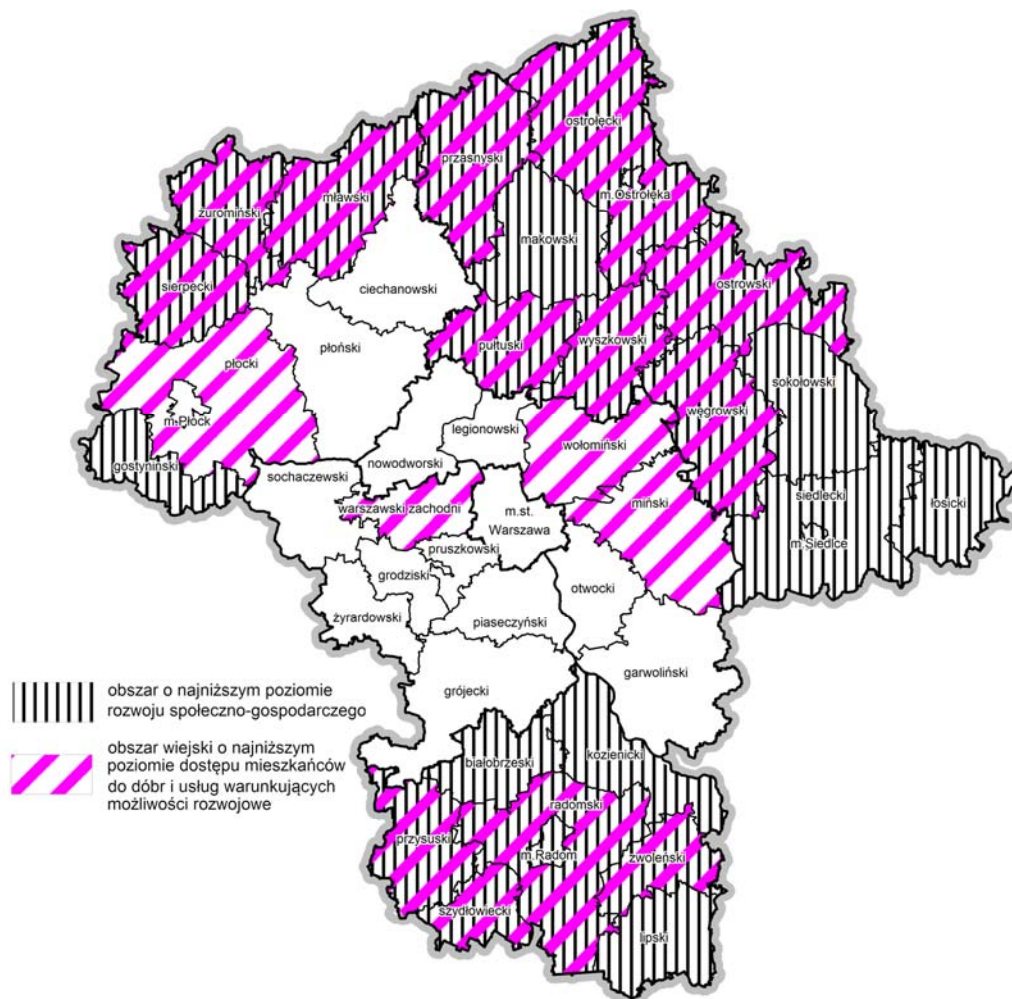
równywania dostępu do dóbr i usług, warunkujących możliwości rozwojowe przedstawione w KSRR.

Wyżej wymienione obszary problemowe (*Mapa 25*) zostaną uwzględnione w aktualizowanej *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego* – jako obszary strategicznej interwencji (wg KSRR) oraz w planie zagospodarowania przestrzennego regionu – jako obszary funkcjonalne, wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej (wg KPZK).

Obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, obejmujący 24 powiaty, wyznaczony w oparciu o wskaźniki z zakresu: kapitału ludzkiego, wykorzystania zasobów pracy, aktywności gospodarczej i inwestycyjnej oraz dostępności infrastrukturalnej – wymaga interwencji polityki regionalnej, związanej z realizacją celu 2.1. KSRR *Wzmacnianie spójności w układzie krajowym*.

Obszar wiejski o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, obejmujący 17 powiatów (II wersja delimitacji), wśród których jedynie 4 nie należą jednocześnie do obszaru o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, wyznaczony przy zastosowaniu wskaźników KSRR uzupełnionych wskaźnikami z zakresu komunikacji przyjętymi indywidualnie dla Mazowsza – wymaga interwencji polityki regionalnej związanej z realizacją celu 2.2. KSRR *Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe*.

Mapa 25. Obszary problemowe polityki regionalnej w województwie mazowieckim

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie BDL

SŁOWNICZEK SKRÓTÓW

BDL – Bank Danych Lokalnych

KSRR - *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*

KPZK - *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*

MBPR - Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego

NSP 2002 – Narodowy Spis Powszechny 2002

NTS – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych

PKB – Produkt krajowy brutto

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Aktualizacja strategii rozwoju województw z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych i unijnych, Przewodnik, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, maj 2011.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 roku Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (M.P. z 2012 r. poz. 252).

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie Dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (M.P. z 2011 r. Nr 36, poz. 423).

Ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2010 (uchwała nr 165/10 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 11 października 2010 roku).

Trendy rozwojowe Mazowsza, Zagospodarowanie infrastrukturalne jako czynnik rozwoju Mazowsza, red. Komornicki T., *Raport modułowy nr 1 Zagospodarowanie infrastrukturalne i kapitał fizyczny oraz policentryczność rozwoju Mazowsza*, ekspertyza wykonana na zlecenie Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego, realizatora projektu *Trendy rozwojowe Mazowsza*, Warszawa 2010.

Uchwała Nr 1234/55/11 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 21 czerwca 2011 roku w sprawie podjęcia prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020.

Uchwała nr 166/10 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 11 października 2010 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dziennik Ustaw Nr 80, poz. 717 (z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dziennik Ustaw z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 (z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dziennik Ustaw z 2006 r. Nr 27 poz. 1658 (z późn. zm.).

Strony internetowe:

<http://www.stat.gov.pl>

<http://www.mazovia.pl>

SPIS MAP

Mapa 1. Zróżnicowanie wewnątrzregionalne rozwoju społeczno-gospodarczego	6
Mapa 2 (A, B, C, D). Kapitał ludzki	11
Mapa 3. Poziom kapitału ludzkiego	12
Mapa 4 (A, B, C, D). Wykorzystanie zasobów pracy	15
Mapa 5. Poziom efektywności wykorzystania zasobów pracy	16
Mapa 6 (A, B, C, D). Aktywność gospodarcza i inwestycyjna.....	19
Mapa 7. Poziom aktywności gospodarczej i inwestycyjnej.....	20
Mapa 8 (A, B, C, D). Dostępność infrastrukturalna.....	23
Mapa 9. Poziom dostępności infrastrukturalnej.....	24
Mapa 10. Obszar o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego	26
Mapa 11. Obszary koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	27
Mapa 12. Sumaryczny wskaźnik rozwoju społeczeństwa informacyjnego	29
Mapa 13 (A, B, C, D). Usługi edukacyjne – I wersja, cz. 1	31
Mapa 14 (A, B, C, D). Usługi medyczne i kulturalne – I wersja, cz. 2	32
Mapa 15 (A, B, C, D). Usługi komunalne i komunikacyjne – I wersja, cz. 3.....	33
Mapa 16. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – I wersja	34
Mapa 17 (A, B, C, D). Usługi edukacyjne – II wersja, cz. 1	36
Mapa 18 (A, B, C, D). Usługi medyczne i kulturalne – II wersja, cz. 2	37
Mapa 19 (A, B, C, D). Usługi komunalne i komunikacyjne – II wersja, cz. 3	38
Mapa 20. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – II wersja.....	34
Mapa 21 (A, B, C, D). Usługi edukacyjne – III wersja, cz. 1	41
Mapa 22 (A, B, C, D). Usługi medyczne i kulturalne – III wersja, cz. 2.....	42
Mapa 23 (A, B, C, D). Usługi komunalne i komunikacyjne – III wersja, cz. 3.....	43
Mapa 24. Obszar o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług – III wersja	44
Mapa 25. Obszary problemowe polityki regionalnej w województwie mazowieckim	45

SPIS TABEL

Tabela 1. Ocena poziomu rozwoju gmin	8
Tabela 2. Wskaźniki do oceny kapitału ludzkiego.....	9
Tabela 3. Wskaźniki do oceny wykorzystania zasobów pracy	13
Tabela 4. Wskaźniki do oceny aktywności gospodarczej i inwestycyjnej.....	17
Tabela 5. Wskaźniki do oceny dostępności infrastrukturalnej.....	21
Tabela 6. Zmiany wybranych wskaźników w latach 2008-2010	35

SPIS WYKRESÓW

Produkt krajowy brutto w złotych na mieszkańca w 2009 roku (Polska=100).....	26
--	----

ABSTRACT

In connection with commence update of basic strategic and planning documents of the region (development strategy, spatial development plan) by the voivodeship local government, there was need to identify and delimit the areas on regional level, which will be covered by social and economic development policy and spatial policy in special way.

The study contains delimitation - based on indicators which include development disproportions of mazovian region – problem areas of the mazovian voivodeship that need intervention of regional policy connected with realization of Objective 2.1 *The National Strategy of Regional Development 2010-2020: Regions, cities, rural areas (NSRD) - The strengthening of cohesion in national system* and Objective 2.2 – *The supporting of rural areas with the lowest level of access to goods and services by inhabitants, conditioning development possibilities*.

The areas with the lowest level of social and economic development (Objective 2.1 NSRD) were determined on the basis of the 12 indicators for the following thematic blocks:

- human capital,
- use of work resources,
- economic and investment activity,
- infrastructure availability.

The areas with the lowest level of access to goods and services (Objective 2.2 NSRD) were determined on the basis of the following indicators:

- the areas of concentration activities for equalization of access to goods and services, conditioning development possibilities, which are accepted to delimit in NSRD
- supplementary, from the group of communication services (transport and e – services), which essentially condition development processes in the mazovian voivodeship:
 - share of communal and poviat roads with hard and improved surface in total length these roads,
 - total index of information society development.

Delimitation of the area with the lowest level of access to goods and services was carried out in three versions differing limit values of 12 accepted indicators.

This study will be used as a initial material to future update of development strategy and spatial development plan of region.